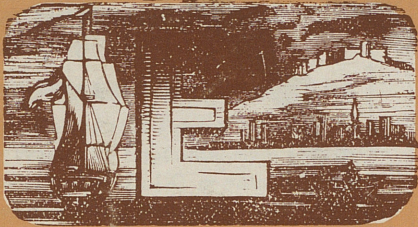

lluc

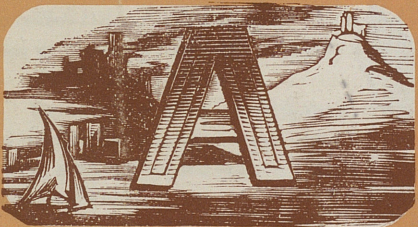
novembre-desembre 78

n.º 682

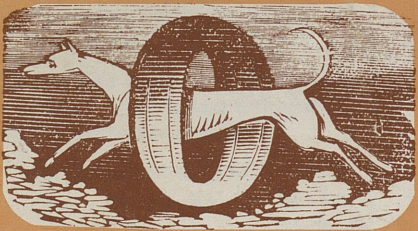
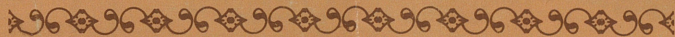
50 pts.

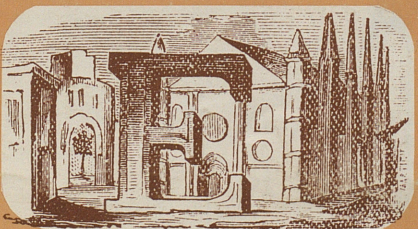
conomia a les Illes

utonomia i Estatut

rdenació del Territori
i Ecologia

sglésia 1978

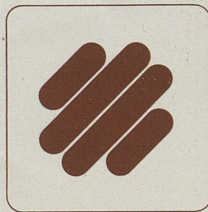
D'una mateixa arrel

Units per la Història.

Avui ens hem reunit en la confiança, l'amistat i el treball.

Per això, la nostra mútua comprensió ha estat immediata, total
i definitiva a partir de la nostra presència a les Illes;
i és perquè som un mateix poble que viu i treballa amb
les mateixes arrels i conviccions.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
· CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

NOVEMBRE
DESEMBRE 78

LLUC

Revista bimestral, n.º 682
Any LVIII

INFORMACIÓ ALS LECTORS

D'acord amb l'article 24 de la Llei de Premsa i d'Impremta, feim constar que la revista LLUC és editada per la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, des del Monestir de la Real (Palma de Mallorca).

Les persones responsables d'aquesta publicació són:

Director: *Bartomeu Suau Tugores*
Conseller-Delegat: *Manuel Soler i Palà*
Caps de Redacció: *Josep M. Llompарт i Pere Llabrés i Martorell*

Durant l'exercici de 1978 la situació econòmica s'ha mantingut equilibrada, gràcies a l'ajuda rebuda d'Obra Cultural Balear.

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Subscripció: 300 ptes. anuals
Estranger: 350 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 50 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix: taller gràfic ramon
Balmea, 39 - Tel. 25 44 32
Dipòsit legal: P. M. 276-1958

= Sumari =

Pàg.

- 2 **CORREU La censura a LLUC** (P. Llabrés); **La nostra senyera** (J. Segura).
- 3 **EDITORIAL: Després de la Constitució i davant el nostre Estatut.** Un comentari d'actualitat punyent davant un problema amb què, com més aviat millor, s'han d'enfrontar els nostres parlamentaris i les forces polítiques de les illes.

Tres articles encapçalen aquest número i tracten de l'**ECONOMIA** a les Illes, sota aspectes diversos.
- 4 Primerament Miquel Alenyar i Fuster s'encara amb el problema de l'especialització, turística, de l'economia de les Illes: **L'autonomia de Balears i l'equilibri de la nostra economia.**
- 6 Antoni Sastre i Albertí tracta i presenta dades sobre **les cadenes hotel·leres a les illes.**
- 8 **Els condicionaments geogràfics de l'illa de Mallorca**, per Lluís Aspiroz. ¿Quina intervenció pot tenir Mallorca entre el tràfic marítim entre el gran port de Fos, prop de Marsella, i el Nord d'Àfrica?
- 9 Miquel Morey, catedràtic de la Universitat de Compostel·lana ens ha enviat un article per completar el tema que LLUC ha tractat enguany en dos números: **¿Val la pena fer l'ordenació del territori a les illes si no es parteix d'una autèntica base ecològica?**
- 11 Robert Pring-Mill va pronunciar una conferència a Ciutat, que hem cregut molt oportú publicar a les nostres pàgines: **La «Doctrina pueril»: conreu i transmissió d'una cultura.**
- 17 **L'Estatut d'autonomia a les Illes**, presentació del llibre-tesi doctoral de Bartomeu Colom i Pastor, que féu a l'Estudi General Lullia de Ciutat en Joan Vidal i Perelló.
- 19 **Federico García Lorca i Bernat Vidal i Tomàs**, un acurat assaig de Miquel Pons sobre l'admiració, imitació i influència del poeta andalús sobre el nostre «poeta de circumstàncies» i gran home de lletres santanyiner.
- 22 **Cap a una política cultural del país:** elements per a una reflexió, tercer i últim article sobre un repàs històric força interessant, per Xavier Garcia-Cassanyes.
- 26 **«Els cossiers» de Montuiri**, una nota ben documentada i aclaridora sobre un joiell del nostre folklor, per Joan Miralles i Montserrat.
- 29 **L'ESGLÉSIA NOSTRA: 1978 per a l'Església catòlica. ¿un recobriment d'alè i esperança?**, balanç a Mallorca i a l'Església universal (amb la mort d'un papa i elecció de dos nous), per Pere Llabrés.
- 31 **La tercera edat a les illes:** un estudi i una promoció de l'Obra social i cultural de «la Caixa» per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears.
- 32 Joana Nicolau i Bover ens parla d'una experiència ben alligadora a l'Institut «Antoni Maura» de Ciutat: **Primer curs de B.U.P. en català. Educació matemàtica.**
- 34 **«La Caixa» a les escoles**, amb una ressenya d'altres activitats: II setmana de cinema històric i conferències sobre deficiència mental.
- 35 **Index de LLUC 1978**

Correu

LA CENSURA DE «LLUC»

Sense gaire estranyesa —perquè m'ho esperava— he llegit la carta a ULTIMA HORA que han signat dia 30 de novembre proppassat Francisca Fiol, M.ª Xesús Castro i Assumpció Cortès. Encara que és prou sabut que ULTIMA HORA té més difusió que LLUC, he cregut oportú contestar aquí a aquesta carta perquè els subscriptors i lectors de la nostra revista tenguin uns aclariments sobre la qüestió que debaten les tres signants de l'esmentada carta.

LLUC no té censura religiosa pròpiament dita. Ni és tan sols classificada entre les revistes religioses. La Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors n'és la propietària i, amb un conveni amb OBRA CULTURAL BALEAR, l'administració, difusió i propaganda del que era l'únic mitjà de comunicació en català a Mallorca es deixà en mans de la dita entitat cultural. D'una revista de Santuari havia passat de ser, sobretot des de 1968, un òrgan de promoció i difusió de la nostra cultura. En el conveni amb OBRA CULTURAL BALEAR s'estipulà, entre altres coses, que la vigilància moral i religiosa de la revista restava en mans de la Congregació dels Sagrats Cors. Aquesta, cal reconèixer-ho, volgué prestar un servei al poble illenc, sense cap discriminació, fora —és clar— d'articles i expressions que atemptassin directament contra la fe cristiana.

És clar que tota publicació té les seves finalitats, els seus límits lliurement imposats per la propietat i redacció; té la seva auto-censura. Les planes de LLUC no presenten cap mentalitat integrista catòlica, cap pretensió possessivista: són feels a les consignes del Vaticà II quant a col·laboració dels creients amb tots els homes de bona voluntat. Endemés té un caire netament nacionalista, sovint proclamat —sobretot des de 1974 i ja abans— en els seus Editorials. Sí, ho he d'afirmar, hi ha hagut «censura» en aquest aspecte referent a articles p.e. sucursalistes que no han estat admesos.

Al darrer número de setembre-octubre 78 hi hagué problemes, als quals es refereixen les signants de la carta apareguda a ULTIMA HORA: Anem per parts.

Primer, la «censura» no fou estricta: sinó al contrari ben ampla; fou d'acord amb l'altre cap de redacció Josep M.ª Llopart i amb els responsables, a Mallorca, de la Congregació dels Sagrats Cors i, en concret, de LLUC. Moltes afirmacions que sortiren impreses al número anterior, crec que no són compartides pels creients que treballam a LLUC, però foren tolerades. (No acabam d'entendre com, p.e., a la plana 7 una senyora, casada fa poc per l'Església a una ermita «xic» i burgesa de la serra mallorquina defensà com a «conquesta» feminista la legalització —sense matisar— a l'avortament). Però això i altres coses passaren...

Segon: trobarem —no sols jo vaig trobar— que algunes gloses eròtiques (cfr. pàgs. 22-25) que figuraven a l'original d'en Janer Manila, no era convenient publicar-les, i així li ho manifestarem i consentí els retalls. Els interessats les podran llegir segurament en un llibre de pròxima publicació, i que certament no tindrà, és clar, els límits de LLUC de què abans he parlat. Un poc de paciència, doncs.

Tercer: Quant a l'article «Església i educació: la divina coacció del masculisme» de Maria Xesús Castro, diré que fou rebutjat —com ho sospitava la mateixa autora, tal com em digué— per motius religiosos: per un insult anti-històric i científicament inde demostrable a l'Església catòlica i per calúnnia contra aquesta. Ho demostraré. Comença: «El cristianisme, emanació «remozada» del judaisme..., correspon al corpus d'antigues religions agràries... que van apareixent des del 6.000 A.C.» ¿Quin historiador actual seriós de Religions afirmaria això? Crec que a bastament els escriptoristes actuals demostren que Jesús s'oposà a una casta de religió, agrària, ritualista, institucionalitzada a Israel; indueix una ruptura amb el judaisme, si bé aconsegueix les promeses que aquest incloïa. I passant part damunt d'altres afirmacions (que demostren una gran ignorància teològica i històrica) que allargaria aquesta rèplica, reproduesc del foli 6: «L'Església defensa la vida; la vida de l'embrí, és clar, perquè la vida de la mare no li importa; per moltes dones, l'embaràs és una pena de mort, però l'Església defensa el projecte de vida, no la realitat de la vida de la dona». ¿Es o no és això una calúnnia? Endemés, em consta que aquest article em fou lliurat amb la convicció que tanmateix no seria publicat. Ja pregunt: ¿era per armar brega dins LLUC, per renovar brots d'anticlericalisme?

Quant a l'article de Francisca Fiol (del G.A.D.) només us transcriuré un paràgraf: «Es un dret fonamental el de lluitar per alliberar-nos dels obstacles que significa esser «femenina» assumint les relacions afectives i sexuals, amb i com les vulguem» (foli 4).

Tant l'article de Castro com el de Fiol no tenien res a veure amb una reflexió sobre la problemàtica illenca. Es ver que LLUC ha publicat articles de qualitat que no atenyen directament les Illes, no gaires. Però aquí també i no solament hi havia altres motius.

Per altra banda crec que aquests articles són publicables a altres periòdics; crec en la llibertat d'expressió; però també vull afirmar que LLUC, com qualsevol altre periòdic, no té l'obligació de publicar tot el que se li envii ni de donar explicacions de la no publicació.

Finalment OBRA CULTURAL BALEAR ja sap què he fet jo personalment per ella. No vull retreure res ni passar factura: aquesta seria molt més alta que les que poden presentar les que m'han atacat. No crec noble que m'afuï OBRA CULTURAL per estirar-me les orelles. Ni tampoc no crec que LLUC, ara i durant la dictadura, només hagi tractat temes elitistes. I haurien estat benvinguts al número sobre la

dona molts d'altres articles més valents, més científics (però de veres), més documentats i no tan demagògics i ingenus com alguns que, malgrat tot, hem publicat.

Quant als testimonis recollits per Janer Manila d'al.lotes estudiants mallorquines, no fou acceptat: 1) perquè contenien insults (potser motivats) però anònims; 2) per la seva parcialitat: resulta que només parlava contra col·legis religiosos. ¿O és que en col·legis estatals no hi he hagut cap abús o extra-limitació i han estat tots ells dirigits per eminentíssims pedagogs? Si les entitats d'Església, subscrietes a LLUC, s'haguessin donat de baixa, l'hauria creguda justificada per aquesta parcialitat. I crec que LLUC ha d'estar oberta a tothom. Així ho vaig explicar personalment a Janer Manila, que acceptà el meu parer.

PERE LLABRES I MARTORELL

LA NOSTRA SENYERA

Senyor Director:

Al passat número publicàreu una lletra en la qual es deia que la senyera, que l'any 1312 concedí el rei en Sanç «per Omnium Regno Majoricarum», tal vegada ara no convé que l'empreu.

Al número de juliol-agost jo ja vaig dir que si es demostra la necessitat d'una nova ensenya per a les Illes l'acataria en esser creada. El que no puc sofrir, com historiador especialitzat en temes militars que som, és que hi hagi persones que neuguin que la bandera de les barres i el castell existí.

Justament fa uns dies a l'Arxiu del Regne de Mallorca (Regne que comprenia TOTES les Balears, com vaig demostrar al «Diari de Mallorca» del 30 de juliol), secció Reial Patrimoni, n.º 3057, fol 76, he trobat un document que demostra que l'any 1344, és a dir, uns mesos després de la incorporació del nostre Regne a la Corona d'Aragó per obra de l'invasor Pere IV, aquest rei féu CANVIAR els escuts existents al Castell Reial de l'Almudaina, a les Corts del Batle i del Veguer i a la porta de la murada; fou el pintor en Johan Luert, famós artista, que se sospita que il·luminà el còdex dels Privilegis de nostre Regne.

Creo que és evident que si el rei féu modificar els escuts pre-existents, aquests NO coincidirien amb el seu; és a dir, no eren les barres soles. Al meu escrit a LLUC del gener-febrer ja apuntava la possibilitat que en Pere IV hagués fet desaparèixer l'heràldica dels seus parents destronats.

Efectivament, una làpida amb les barres i el castell fou emprada com a material de construcció; a l'entelxinat de l'església de Frontignan, es veu un cavaller que portava aquest emblema abans que fos modificat; i a un entelxinat del Castell de l'Almudaina, a Ciutat de Mallorca, ara en restauració, també ha aparegut davall de capes i més capes de calç.

Per últim, el desgraciat article 145 de la Constitució estableix amb una falta de

(Segueix a la pàg. 33)

editoria

Després de la Constitució i davant el nostre Estatut

Ja tenim Constitució, votada pel 70% de majors d'edat de l'Estat Espanyol, amb un igual percentatge a les Illes. Des d'aquesta plana ni la refuam com inservible ni l'enaltim com la millor conquesta del nostre poble cap a la seva plenitud de drets en la democràcia. Reconeixem de bon grat els seus mèrits i avenços; deplo-ram els seus buits, les seves ambigüitats i àdhuc la negació de certs drets, que en justícia, creim que ens correspondrien com a poble.

De totes maneres ara és el marc on sabem que hem de bastir la nostra autonomia, el nostre Estatut. Certament a la nova Constitució espanyola l'autonomia es presenta complexa i envitricollada. Hi ha un detallisme excessiu. Hi co-ven recels ancestrals, heretats de la secular ac-titud centralista i centralitzadora. Ara bé, cal que ens aprestem a treure el màxim profit de tot el camp de joc per a l'autonomia que permet la Constitució. Només tindrem Autonomia vera i plena quan tinguem poder legislatiu, executiu i judicial. Aconseguir el sostre màxim que ens permet la Constitució, ja és cosa nostra: ha de ser fruit del nostre esforç, de la nostra voluntat com a poble, de la nostra constant reivindicació. Perquè, sota una aparent autonomia, s'hi pot amagar una simple descentralització admi-nistrativa.

És ja l'hora, doncs, de començar seriosa-ment a treballar en l'Estatut: dins el marc de la

Constitució —no ens queda altre remei— però amb realisme i amb una preocupació vigilant per tal que la nostra realitat insular hi quedi ben reflectida. L'autonomia no ha de partir del conjunt de les Illes —de l'antiga «Província de las Balears», seria caure en el mateix error his-tòric—, sinó que ha de partir de cada illa. Ho hem repetit, des d'aquestes planes publicades a Mallorca, i ho repetim una vegada més, i ho repetirem sempre que faci falta: l'autonomia de les Balears i Pitiüses ha de partir de la realitat, de les aptituds, del sentiment, del voler de cada illa. Els organismes interinsulars, doncs, han de tenir caràcter subsidiari i han de fer solament allò que cada illa per si mateixa no pot fer, o ha de resoldre les qüestions que conjuntament atenyen la totalitat del nostre arxipèlag.

Tot això suposa un capgirament —a la fi arribarà?— de la mentalitat i de la realitat afeixugadora d'un Estat centralista.

Voldríem recordar, per acabar, que el nostre Estatut ha de fonamentar i ha de deixar ben aclarida i ferma la normalització completa de la nostra llengua i de la nostra cultura. No podem restar en aquest estat precari. En tots els usos, a tots els nivells, el català, llengua pròpia de les Illes, ha de ser oficial i s'ha de poder emprar amb llibertat i sense entrebancs de cap casta.

L'autonomia de Balears i l'equilibri de la nostra economia

Sovint i des de nombroses i diferents instàncies hom afirma que l'economia de les Illes, per ser eminentment turística, és una economia poc equilibrada i inestable. I, emparant-se en aquestes consideracions, es reclama que la política econòmica dels nostres ens autònoms s'ocupi bàsicament en la recerca de l'equilibri i l'estabilitat que ens manquen com a conseqüència de la nostra polarització econòmica.

Moites han estat les manifestacions en aquest sentit que hem pogut recollir. Per això creim d'interès exposar la nostra opinió personal sobre el tema, que presentam sense cap afany de controvèrsia, sense pretensió alguna de censura i amb el sol desig de contribuir, en qualque mesura, al coneixement millor de la nostra realitat i a la seva correcta valoració.

EQUILIBRI I ESTABILITAT ECONÒMICA

És important distingir entre equilibri econòmic i estabilitat econòmica. Són dos conceptes diferents. Una economia és estable quan reuneix totes les condicions que fan possible la seva reproducció en el temps. Una economia està equilibrada quan les funcions que desenrotlla es produeixen d'una forma coherent, sense provocar contradiccions i sense crear tensions entre elles. Amb altres paraules, una economia està en equilibri quan els processos que operen al seu si desenrotllen forces que es compensen entre si i es satisfan mútuament.

Una economia equilibrada pot ser estable. En efecte es pot donar el cas d'una economia que, en un moment determinat, resolgui satisfactòriament tots els seus problemes, però que no reunesqui tots els requisits que li permetin de reproduir aquesta situació en el futur. Per altra banda, una economia estable no és necessàriament una economia equilibrada. Els països subdesenvolupats, per exemple, generen cercles viciosos de pobresa que tendeixen a reproduir, cada vegada amb més força, els desequilibris de llurs economies.

Pe'l que hem exposat, cal refuar com incorrectes totes les afirmacions que pretenen que l'economia de les Illes és inestable perquè està desequilibrada o que li manca equilibri perquè és inestable. En ambdós casos, igualment, hom incorre en una confusió palesa de termes i d'idees.

EQUILIBRI I ESPECIALITZACIÓ ECONÒMICA

En el fons de les afirmacions anteriors hi cova, no-gensmenys, una proposta que convé identificar i exposar obertament. És la següent: «L'economia de Balears no és suficientment estable ni està a bastament equilibrada perquè està fortament especialitzada». La correcta valoració d'aquesta proposta ens obliga a aprofundir qualque cosa més en el concepte d'equilibri econòmic.

Generalment tothom s'avé a acceptar que una economia està en situació d'equilibri quan els seus processos s'ajusten de tal manera que en el si d'ella mateixa es dona una ocupació satisfactòria a tots els factors interns de producció (treball i capital); són ateses, també satisfactòriament, totes les funcions internes de con-

sum; i no cal, per a tot això, recórrer necessàriament a l'ajuda d'endeutament exterior. Si acceptam aquesta definició d'equilibri, haurem d'admetre que una economia especialitzada, malgrat la seva especialització, pot esser una economia equilibrada, sempre que d'aquesta especialització no se'n derivin desajustaments que afectin la plena utilització de la mà d'obra disponible, la quantitat de capital que es vol invertir en el si de la pròpia economia, la coherència entre consum i producció i la necessitat de préstecs exteriors. Amb unes altres paraules: una economia especialitzada no pot, sense més raons, considerar-se desequilibrada a no ser que s'assumeixi una definició d'equilibri econòmic distinta de la que generalment és acceptada.

L'activitat econòmica de Balears està fortament polaritzada en el sector turístic. I aquest és, endemés, el sector-punta de la nostra economia. N'és el motor bàsic. Nogensmenys, cal admetre que de la magnitud relativa d'aquest sector i del seu funcionament regular no se'n deriven conseqüències que afectin els tres elements definidors d'equilibri econòmic. Per això és necessari reconèixer que no cal afirmar que la nostra economia es troba mancada del grau desitjable d'equilibri perquè la seva activitat és fortament especialitzada.

INCONVENIENTS DE L'ESPECIALITZACIÓ

Tal com hem observat, freqüentment les afirmacions que relacionen l'especialització de la nostra economia amb desequilibri, en el fons el que realment amaguen és la consideració que aquesta especialització no és convenient. Però això són altres herbes. És una qüestió diferent, l'estudi de la qual exigeix altres argumentacions.

Al llarg del nostre treball hem pogut recollir moltes raons segons les quals es demana la inconveniència del grau d'especialització de la nostra economia. Nogensmenys, deixant al marge matisacions accessòries, totes elles solen coincidir en un punt comú: l'especialització turística de Balears es considera inconvenient perquè fa que el funcionament de la nostra economia depengui d'un sol fenomen (la demanda turística). Per què es considera que aquesta dependència uni-casual és inconvenient? Les respostes es poden resumir en els punts següents:

1. La immensa majoria manifesta que considera preferible una situació en la qual el funcionament econòmic depengui de factors diversos, perquè d'aquesta manera el procés econòmic es fa més complex, més interrelacionat i més compacte.

Certament un procés econòmic pluri-casual podria ser més complex, més interrelacionat i més compacte, si bé cal reconèixer que ho seria poc més en el cas concret de les Illes, per mor de llurs dimensions físiques, llurs fractures geogràfiques i llurs limitacions demogràfiques. Per la resta, en economia ningú no demana raonablement com objectiu la complexitat del sistema econòmic, el seu grau d'interrelació i el seu nivell de compactibilitat. El que es demana és l'equilibri, l'estabilitat i la prosperitat.

Foto Tony Catany

2. Altres manifesten que la relació pluri-casual del funcionament de la nostra economia seria preferible perquè comportaria riscos menors. Si ens falla el turisme, se sol dir, ens fallarà tot.

Per analitzar l'abast real d'aquesta proposta cal tenir en compte que la dependència de Balears envers el turisme, malgrat ésser important, no pot comparar-se, per exemple, amb la dependència respecte a la factoria SEAT, d'un fabricant del Part de verguerines embellidores per a automòbils. No dubtam gens que a aquest fabricant un costipat a SEAT li pot provocar una catàstrofe. Però és clar que la naturalesa de la dependència de Balears respecte al turisme és molt diferent. En efecte:

a) El fenomen de la demanda turística de Balears és un fenomen social, lligat casualment a la prosperitat econòmica de sistemes econòmics caracteritzats pel seu nivell de desenvolupament, pel seu elevat nivell d'articulació interna i per un grau determinat de consistència econòmica. Si l'economia de Balears depèn en gran mesura d'un sol factor (el turisme), aquest al seu torn depèn de situacions casuals en què es veuen implicats factors nombrosos econòmics i socials, als quals ens haurem de referir quan definiguem el grau de complexitat i de consistència que demanem com a desitjable per a la nostra economia.

b) La demanda turística de Balears és una petita part d'un mercat turístic d'origen que, per si mateix, és de dimensions prou considerables i que, al marge d'altres apreciacions, té una estructura pròpia complexa i desenrotlla unes funcions específiques, que ni són simples ni manquen d'estabilitat. El consum de vacances turístiques s'ha arrelat de tal manera en la societat europea i el seu comportament s'apropa tant al dels béns de demanda inelàstica, que es disposa de base suficient per a poder afirmar que precisament la forta dependència turística de Balears dona la seva economia un grau elevat d'estabilitat i seguretat.

3. Finalment, altres demostren llurs preferències per una dependència pluri-funcional del sistema econòmic de les Illes, argumentant que la diversificació de la nostra economia la faria més rendable i més productiva.

Cal advertir, sobre aquest punt, abans de tot, que no es pot parlar de rendibilitats alternatives en termes generalistes i ambigus. Solament pot fer-se a la vista de projectes concrets, degudament valorats.

Per la resta, les opcions a favor d'inversions no turístiques a Balears han de partir de la consideració d'una

falta de preparació bàsica de la nostra economia per a donar suport a accions d'envergadura en aqueixa línia. Aquestes, per això, crearien necessitats addicionals específiques de costos públics, que no poden ser desateses en el context d'una adequada valoració.

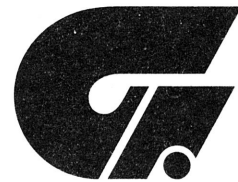
No volem acabar sense deixar constància del perill que entranyen les propostes d'aquests tipus, per tal com poden induir la distracció de forces i de recursos que les Illes han d'aplicar, amb caràcter prioritari i d'urgència, a la tasca d'equilibrar, a nivell privat i públic, la seva economia turística i el seu entorn. Els recursos que es destinen a aquesta tasca seran, per moltes raons, més productius, en termes monetaris i en termes socials, i ho seran d'una manera més directa i tangible que els que es distreguin a favor d'altres atencions.

CONCLUSIÓ

Els desequilibris que presenta la nostra economia no es deriven de la seva forta especialització turística. Aquesta, endemés, ens assegura un grau satisfactori d'estabilitat econòmica. I no tenen base objectiva suficient totes les propostes que demanen la diversificació de la nostra economia per mor dels inconvenients, pretesament greus, que acompanyen la polarització productiva del sistema econòmic insular.

Per tot això, creim que l'objectiu fonamental de la política econòmica autònoma s'hauria de concretar en l'acceptació de la nostra realitat econòmica actual amb totes les seves característiques i en el desplegament conseqüent d'un quadre d'actuacions encaminat a provocar els canvis i els complements que aquesta necessita per a millorar la seva estructura qualitativa, assolir un grau elevat d'equilibri i provocar l'increment de la seva productivitat.

La consecució d'aquests objectius és tan important que mentre ens trobem ocupats en llur consecució ni ens ha de mancar informació, imaginació i voluntat de treball ni ens ha de tudar un excés de fantasia.

TALLER GRÀFIC
RAMON

Una impremta
per a la nostra cultura

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

Les cadenes hoteleres a les Illes

per Antoni Sastre i Albertí

La gran expansió a l'oferta hotelera, com a conseqüència del «boom» turístic que es dono a les Illes, a partir del anys seixanta, duu com a resultat un determinat tipus d'empresari, que s'ha denominat d'oportunitat. Aquest empresari comença a exercir com a tal sense cap mena d'experiència, ni cap domini sobre el sector turístic. Abans existia un petit empresari, concentrat a un quants llocs molt concrets de l'illa, que s'ha denominat tradicional. Així teniu que en els primers moments el domini de l'empresari individual es quasi total, tenguí experiència per haver explotat un petit hotel o no en tenguí, l'explotació d'uns quants hotels de forma conjunta, com fan les cadenes hoteleres no es donava de cap manera.

Ara a vint anys del començament de la gran expansió turística crec que resulta interessant esbrinar qui és l'empresari que explota els hotels a les Illes, per això pot servir com index, el nombre d'establiments tancats, darrerament a les quatre illes, en el que podeu veure, la progressiva desaparició del petit empresari individual. Des de l'any 1972 han tancat a Mallorca 310 establiments hotelers, l'any 1974, primer any de la crisi lo varen fer 88. A Eivissa han tancat 40 i a Menorca 8 durant aquests sis anys. La desaparició d'aquests establiments i la construcció els darrers anys d'hotels de grans dimensions ha fet que la dimensió mitja de l'hotel s'hagi incrementat considerablement i així ha passat a Mallorca de 151 places d'hotel l'any 1969 a 227 l'any 1977, a Eivissa s'ha passat de 196 a 269 i a Menorca de 83 a 329.

Aquests hotels de grans dimensions han duit a una explotació prou diferent de la que s'hauria donat a uns primers moments de l'expansió turística. Es comença a explotar els hotels de forma conjunta, donant lloc a les cadenes hoteleres, la majoria d'aquestes de capital illenc. Al mateix temps es comencen a establir una sèrie de cadenes hoteleres que ja estaven situades a altres llocs, o que es creen amb el suport d'un «tour-operator» o una companyia d'aviació, sense cap lligam amb el capital de les Illes. Així tenim que actualment les cadenes hoteleres controlen un 40 % del total de places d'hotels, descomptant els hostals, i que a Eivissa pujà fins a un 64 %.

Entre aquestes cadenes, hem d'establir una sèrie de divisions segons el control que tenen. 1.º) Cadenes internacionals, en control de fora de l'estat espanyol. 2.º) Cadenes nacionals en control de fora de les illes. 3.º) Cadenes illenques, en control de cada una de les illes, s'ha de fer una subdivisió entre aquelles que operen a una sola illa, i les que operen a més d'una.

De l'anàlisi del quadre es pot veure la impotència de les cadenes dins l'hostaleria de les tres illes. A l'illa on el domini és més fort a Eivissa a on de 28.784 places d'hotels 18.651 ho són per a cadenes o sigui el 64,77 %. A Menorca del total de 11.214 pla-

ces d'hotels ho són per a cadenes 6.128 o sigui el 54,64 %. A Mallorca de 131.986 places d'hotels, en controlen cadenes 44.938, que suposa el 34,04 %.

De les divisions que hem establert, les de control estranger que suposen un total de 27.794 per al conjunt de les quatre illes, es caracteritzen perquè els hotels que exploten són llogats, amb diferència de les de capital illenc o peninsular que solen ser propietat de la cadena que els explota. Això suposa un perill que si aquestes companyies explotadores no veuen el futur gaire clar, fugiran, deixant aquests hotels, ja no tornin esser oberts, amb tot el que suposaria aquesta mesura.

Entre les cadenes peninsulars destaca la cadena hotelera que controla **Rumasa**, provinent dels hotels que posseïa el «Tour Operator» **Court-Line** y **Clar-kous**. Els nombres tenen poca importància en comparació al global.

De les Cadenes Illenques, hi hem inclòs **Hoteles Mallorquines**, que ara es denomina **Hoteles Sol**, per l'expansió que ha efectuat cap a la península, perquè no es pot precisar quin tipus de control té, sigui mallorquí, peninsular o estranger, perquè històricament va néixer aquí. De les altres les més importants són les eivissenques, **Hoteles Matutes** y **Orpisa**, qui elles sols controlen el 30 % de les places hoteleres d'Eivissa.

En conclusió, crec que es pot dir que l'empresari ha canviat, que les cadenes controlen un nombre gros de places i que va creixent cada vegada més. El domini d'aquestes places, la forma d'explotació econòmica i financera s'hauria de tractar de forma profunda per veure les conseqüències que té en el conjunt de l'economia de les illes, que és molt important.

QUADRE DE CADENES HOTELERES

CADENES INTER.	Mca.	Menor.	Eivissa Form.	Total Illes
Iberotel	4.872	597	1.073	6.542
Thompson	2.722	—	972	3.694
Consultores del Mediterráneo	2.934	—	2.099	5.033
Inturisa	5.997	—	—	5.997
Martin Rooks	2.278	—	—	2.278
Hispano-Suiza	2.187	—	—	2.187
Swining	821	—	—	821
Hojeba	1.242	—	—	1.242
	<u>23.053</u>	<u>597</u>	<u>4.144</u>	<u>27.794</u>
CADENES NACIONALS				
Rumasa	2.565	2.138	488	5.191
Meliá	1.242	—	—	1.242
HUSA	470	—	972	1.442
UNINSA	—	984	—	—
	<u>4.277</u>	<u>3.122</u>	<u>1.460</u>	<u>7.875</u>
CADENES ILLENQUES				
Hoteles Mallorquines	6.644	—	—	6.644
H. Matutes	—	501	4.073	4.574
H. Barceló	1.335	1.297	506	3.138
H. Hawaii	560	—	1.099	1.659
Hoteles Riu	2.584	—	—	2.584
Bahía de Palma	1.927	—	—	1.927
Carolina	1.401	—	—	1.401
Bololo	1.173	—	—	1.173
Es Forti	987	—	—	987
Triunfo	997	—	—	997
Orpisa	—	—	4.698	4.698
Grup Notaris	—	—	1.479	1.479
V. Isla Blanca	—	—	1.192	1.192
H. Casals	—	961	—	961
H. Sintes	—	634	—	634
	<u>17.608</u>	<u>3.393</u>	<u>13.047</u>	<u>34.048</u>
TOTAL Cadenes	44.938	7.112	18.651	70.701

ESTABLIMENTS DONATS DE BAIXA A MALLORCA

	1972		1973		1974		1975		1976		1977		1978		TOTAL P.
	H.	P. ²	H.	P.	H.	P.	H.	P.	H.	P.	H.	P.	H.	P.	
Hotels	2	98	2	95	10	1.551	5	567	3	259	2	325	2	913	
Hostals	38	1.047	42	1.355	45	1.655	25	1.076	28	1.023	12	550	14	683	
Cases d'Hostes	13	216	19	373	23	481	20	368	15	337	6	106	8	128	
	53	1.361	63	1.823	78	3.687	50	2.011	46	1.619	20	981	24	1.724	334
															23.026

(1) Hotels (2) Places

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: Ronda del Guinardó, 24 A. Barcelona (12)

Els condicionaments geogràfics de l'illa de Mallorca

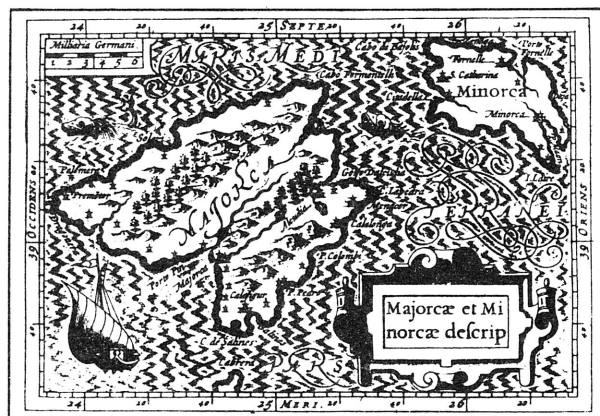
En aquests darrers temps hom parla sovint de les possibilitats que planteja de cara al futur el gran port francès de FOS. Aquest superport, devora mateix de Marsella, connectarà Africa amb Europa i el Mediterrani, a través del canal de Ròdon, amb París i Berlín. La creació d'aquest superport planteja, així mateix, la possibilitat que Mallorca pugui utilitzar la seva posició geogràfica per tal de participar en el procés general. Hi ha hagut visites oficials de Mallorca al port de Fos i, segons sembla, hi ha la intenció de procedir a efectuar un estudi que posi les bases de la nostra actuació en aqueix sentit. Referent a tot aquest tema, caldria fer les següents consideracions:

En primer lloc hem de partir del fet que els francesos han emprès la creació d'aquest superport amb la idea que tard o d'hora tot el tràfic entre Africa i Europa hi passi. A la seva rodalia han instal·lat una indústria potent de base amb una finalitat clarament exportadora. A la vora, disposen d'una important indústria de refinament del petroli i, a la inversa, plantegen la realitat del canal que duu al cor d'Europa. Actualment els fluxes de tràfic entre Fos i Africa parteixen de la supremacia francesa i han convertit Alger en la porta d'entrada del continent africà. Els francesos exporten productes elaborats i productes agrícoles i ramaders, mentre que els algerins han de complir un paper totalment secundari. Tot això vol dir que no es veu com un estrany pot intervenir en tot el procés. Per altra banda, el port de Fos constituirà un punt essencial en la gran comarca formada per l'eix paral·lel a la costa que va des de Barcelona a Marsella, tenint Barcelona com a punt secundari.

En tot aquest plantejament hem de tenir ben clara quina ha de ser la nostra posició. A poques milles de la nostra Illa es creuarà un tràfic intens en el qual hauríem de prendre part, si és possible. Les possibilitats podrien ser les següents: tractar de convertir la nostra Illa en un port de distribució o un port de recolzament; tractar d'intervenir en els fluxes del tràfic mitjançant la nostra producció o, segons el nostre parer, el més aconsellable seria tractar d'intervenir en tot el procés des del punt de vista dels serveis. Vegem cada possibilitat per separat.

La primera d'elles té com a principal dificultat el relatiu veïnatge de les costes d'Europa i Africa. Dificilment veim com poden crear-se les condicions que facin de la nostra Illa un port de distribució. És un tràfic directe entre Europa i Africa i aquesta possibilitat, la veim molt llunyana. Per altra banda, les naus que procedeixen d'Amèrica, per exemple, tenen més possibilitats de futur en el port de Barcelona. En funció de la gran comarca litoral que es planteja, difícilment hi podrem intervenir.

La possibilitat d'introduir una falca en aquest tràfic mitjançant l'exportació de productes de l'Illa no és tan remota com l'anterior però presenta grans dificultats. N'és la primera la manca de recursos del nostre sòl i la migrada importància de la nostra indústria. Podria intentar-se en base d'empreses o branques industrials molt especialitzades i en base a certs productes agrícoles fins. Però tot això no tindria una

vertadera importància econòmica. Hi ha, no gens menys, una possibilitat que tindriem si hi hagués a l'illa de Mallorca una zona franca amb el recolzament d'un petit port comercial. Tal plantejament hauria de ser estudiat profundament i plantejat a escala de tot aquest tràfic, és a dir, no considerant solament les nostres relacions amb la Península.

La tercera possibilitat és la que veim amb una major facilitat de realització. No hi ha dubte que al temps que es produeix aquest flux de mercaderies s'està produint un flux de serveis que, per altra banda, anirà creixent amb el temps. La situació geogràfica de la nostra Illa i les seves condicions generals, nivells de benestar, renda, comunicacions, clima, etc., ens poden permetre de participar en aquest tràfic. Tal intervenció requeriria una especialització de la nostra societat en determinat tipus de serveis i el plantejament de la necessitat d'esdevenir el que jo anomeno «La City del Mediterrani Occidental». Comparativament els avantatges estan d'una forma clara a favor nostre amb relació a Africa i, encara que amb no tanta claredat, també amb relació amb la gran comarca de Barcelona-Marsella. Tal tipus d'intervenció pot ésser àdhuc més rendable per a nosaltres que la intervenció clàssica a base de fluxes de mercaderies però també, cal dir-ho, és més costosa en un principi i molt més lenta en la seva maduració. Requereix un plantejament global de tota la nostra societat i del nostre model econòmic que tendesqui a ressaltar els nostres llaços comuns amb la zona mediterrània a despit de la situació actual de dependència d'interessos no mediterranis.

Tal volta sia el mateix mercat qui vengui a donar una solució en el sentit apuntat anteriorment, ja que cap de les altres illes del Mediterrani occidental presenta característiques apropiades per acomplir aquesta funció. Ni Còrsega, ni Sardenya, ni Sicília hi poden aspirar: les unes per llunyania o excentricitat i altres per manca de recursos humans. Però no hi seria de més plantejar-se seriosament aquesta qüestió i estudiar, a fons, les diverses alternatives que de fet es presenten.

LLUIS AZPIROZ

Miquel Morey

¿Val la pena fer l'ordenació del territori a les Illes si no es parteix d'una autèntica base ecològica?

Hom sap que l'ordenació del territori és un problema molt complex en el qual intervenen matèries tan variades com l'ecologia, la geografia, la sociologia, l'arquitectura, l'economia, el dret, la història, la política i moltes altres que seria llarg enumerar. També pens que tots estarem d'acord que no és senzill el decidir quines d'aquestes ciències són més importants a l'hora de fer una ordenació de l'espai o, millor dit, més d'acord estarem encara si afirmam que totes són necessàries i que el decidir la qüestió abans esmentada és més bé un bizantinisme. Tan necessàries són totes que qualsevol d'elles és absolutament insuficient per a fer una ordenació amb un mínim de solvència científica i d'interès pràctic. Però no és menys cert que no es pot començar una casa per la teulada, encara que la teulada sia tan important com els fonaments. I a la qüestió de l'ordenació del territori els fonaments són el coneixement bàsic del territori que es vol ordenar, coneixement que sols pot venir d'unes quantes ciències com la geografia, la geologia, la botànica, la zoologia i l'ecologia, essent aquesta darrera una ciència que, en certa manera, integra els coneixements aportats per les anteriors. Les altres ciències que intervenen i que centren els seus estudis més en l'home que en l'ambient natural (home no inclòs) són les parets, el sòtil, la teulada, tan importants, insistesc, com els fonaments, però que sols es poden fer i tenen sentit quan aquell està fet.

La revista **LLUC** ha dedicat dos números (678 i 679) a l'ordenació del territori a Les Illes amb una sèrie de treballs molt estimables, la qual cosa suposa l'existència d'una preocupació, almenys entre la part més culta de la societat mallorquina, per aturar, si és que hi som a temps, l'onada de destrucció del territori de les illes, salvar el que queda i tractar de millorar d'alguna manera el que sembla que ja no té remei. Em plau donar les gràcies a aquesta revista per l'esforç que està fent en favor de tot el que és nostre. Però he pogut comprovar que, en general, cada autor sembla que vulgui resoldre la qüestió tan sols amb l'aplicació de les tècniques de la seva ciència o fent algunes al·lusions com a de passada a algunes altres, com en el cas de l'article de PASTOR, PICORNELL i QUINTANA, que a l'epígraf «Necessitats reals i ecologia» quasi es limiten a insistir sobre els punts esmentats a la resta de l'article, o el cas del de MAYOL, que quan parla de l'ecòleg empra aquest terme amb un sentit força equivòc barrejant-lo amb el de naturalista i el d'ecologista, cosa per altra banda ben sorprenent tenint en compte que fa contínues referències al llibre de FOLCH «Sobre ecologismo y ecología aplicada», on queden ben esbrinades les diferències entre aquests termes. Com a mallorquí i com a ecòleg, encara que per necessitats de la vida hagi hagut de treballar quasi sempre fora de Mallorca, m'agradaria aportar aquí unes quantes idees sobre el paper de l'ecologia a l'ordenació de l'espai i sobre la necessitat de col·laboració de tots els que cultivam ciències que tenen que veure amb l'ordenació del territori per a fer una ordenació científica i lògica de Les Illes.

Per mi, el punt de partida quasi inevitable per a l'ordenació del territori de les Balears no pot ser altre que el llibre de COLOM **El medio y la vida en las Baleares**, on es fa una síntesi molt acurada de l'ambient natural de les illes. Naturalment, l'estudi d'aquesta obra s'ha de complementar amb el de molts altres estudis sobre geologia, climatologia, flora i fauna de les Balears o de part d'elles, que no cal enumerar. Després s'ha de passar necessàriament a fer estudis concrets basats en la interpretació de fotogrames aèris i en l'aplicació de tècniques de cartografia per a poder comparar i completar els mapes monotemàtics ja editats. A partir d'aquesta elaboració primària que té propòsits essencialment descriptius de l'ambient es poden aplicar diverses tècniques que van des d'algunes molt senzilles fins a altres molt complexes que requereixen l'ús de computadores electròniques. Per altra banda, degut al fet que totes aquestes tècniques estan en període d'experimentació i millora, el que cal fer moltes vegades és aplicar simultàniament algunes d'elles per a comparar i complementar els resultats. És clar que l'elecció de les tècniques a seguir depèn de les possibilitats econòmiques, del nombre de persones que formen l'equip, del temps que es té per a fer el treball i de la finalitat que es persegueix.

Una de les tècniques més senzilles consisteix a fer la descripció ambiental del territori des dels punts de vista geogràfic, geològic, florístic, faunístic i ecològic i, a partir d'això, fer directament una divisió del territori en unitats ecològicament similars i deduir les limitacions de l'ús de cada tipus d'unitat i la seva vocació principal. Nosaltres emprarem aquesta tècnica a un treball fet a Astúries per a l'Ajuntament de Llanera (MOREY i ANADON, 1973). Una tècnica similar, però posant més l'accent als aspectes paisatgístics es va emprar per a fer l'ordenació ecològica de dues grans finques destinades al turisme al Sud d'Eivissa i Nord de Formentera, per una banda, i de la Costa d'En Banes a la badia de Ciutat, per l'altra (MOREY, BARTOLOME, GONZALEZ-BERNALDEZ i CARRASCO, 1973). Aquests tipus de treball tenen moltes limitacions perquè la part subjectiva, i per tant sempre discutible, és encara molt grossa.

La tendència moderna en els estudis d'ordenació de l'espai és la de reduir al màxim la subjectivitat, de tal manera que a partir de la informació primària de les característiques de l'ambient es puguin deduir automàticament unes conclusions inequívokes. Per aconseguir aquesta finalitat generalment es parteix de la divisió del territori en quadrícules iguals d'una mida determinada matemàticament en funció de l'extensió i de les característiques del territori. Aquestes quadrícules generalment són quadrades, però quan l'èmfasi es posa en els aspectes paisatgístics se solen usar de forma hexagonal. Per a cada aspecte en què es pot dividir l'ambient (altitud, distància al mar, tipus de relleu, orientació, pendent, vegetació, grau d'artificialització, nombre de cases, etc.) podem fer una escala quantificada o no, de manera que a cada quadrícula li correspon un símbol gràfic i un número. Amb els símbols gràfics podem construir mapes

monotemàtics transparents que es poden superposar i mapes politemàtics que resulten de la integració matemàtica de mapes monotemàtics. Estudiant les coincidències que es donen quan es superposen les transparències, es pot dividir el territori en regions i subregions ecològiques de característiques consemblans. Nosaltres hem emprat aquesta tècnica, proposada per l'Escola d'Ecologia de Montpeller (França) i representada per GODRON, LONG, LE FLOC'H, ROMANE, etc., al treball d'ordenació del territori de Cangas de Onís (Astúries) per encàrrec de la Diputació d'Oviedo (MOREY, ALONSO, GARCIA-ALBA i PEREZ PINTO, 1978). Si els mapes monotemàtics es fan amb una simbologia adequada de gradacions de colors dels clars als foscs es pot aplicar també el mètode proposat per MC HARG (1968) en el seu famós llibre **Design with Nature** o altres parells.

Els números que resulten de la quantificació de cada tema serveixen de base per l'aplicació de programes matemàtics que desenrotllen les computadores electròniques i que, segons la programació, ens donaran la vocació preferent del territori de cada quadrícula, que s'han de conservar sense cap modificació, el tipus de desenvolupament que admeten, les accions absolutament contraindicades, etc. Actualment estam aplicant una anàlisi d'aquest tipus a l'esmentat territori de Cangas de Onís. Tots els programes es basen en l'estudi del funcionament de cada ecosistema, la constatació dels **impactes** ja produïts i la previsió dels efectes que produïrien diversos tipus d'impactes possibles, sobre tot dels de les diverses modificacions que pot fer l'home amb les seves activitats. Entre les nombroses obres que tracten de l'estudi dels impactes una de les més completes és la de l'ecòleg americà CANTER.

El més important d'aquests mètodes és que redueixen al màxim la subjectivitat, ja que, una vegada que s'han escollit i quantificat els factors a tenir en compte i s'han valorat els impactes possibles segons unes lleis ecològiques, o sigui, una vegada que s'han posat els condicionaments, cada punt del territori, sense excepcions, està sotmès al mateix tractament, de tal manera que **és impossible canviar els resultats per afavorir, per exemple, determinats territoris per pressions polítiques i/o socials**. És clar que tota ordenació d'un territori està sotmesa actualment, per una banda a pressions de l'oligarquia econòmica que desitja un desenvolupament dels territoris de la seva propietat per obtenir un benefici econòmic immediat, encara que, a la llarga, suposi la destrucció de l'entorn, i per l'altra, a la pressió del poble que té dret a participar i decidir l'ús que vol que es faci del seu propi entorn. Aquesta problemàtica està tractada a quasi tots els articles sobre el territori als dos números de **LLUC** abans esmentats. Concretament al signat per PASTOR, PICORNELL i QUINTANA, els autors afir-

men que «Per això avui, abans de prendre decisions sobre l'organització de l'espai s'hauran de realitzar dues tasques investigadores: una sobre les necessitats reals expressades per l'home i una altra de tipus ecològic. Sols es podrà prendre una decisió, després de confrontar aquests dos tipus d'estudis». Estic d'acord, però voldria puntualitzar que, de les dues tasques anomenades, és la segona la que condicionarà necessàriament la primera, ja que els estudis ecològics moderns i ben fets són els únics que poden proporcionar una visió de conjunt sobre la qual superposar les diverses alternatives d'ús, protegint l'entorn i el propi home que l'habita contra els interessos de l'oligarquia dominant i, inclús contra les possibles decisions del poble pla, que podria prendre, generalment per ignorància, decisions que, a la llarga, es tornarien contra ell mateix.

MIQUEL MOREY

Departament d'Ecologia
Facultat de Ciències Biològiques
Universitat de Santiago de Compostela.

BIBLIOGRAFIA

- CANTER, L.W. **Environmental Impact Assesment**. McGraw-Hill Book Co. Nova York. 1977.
- COLOM, G. **El medio y la vida en las Baleares**. Gráficas Miramar. Palma de Mallorca. 1964.
- FOLCH, R. **Sobre ecologismo y ecología aplicada**. Ketres Editora. Barcelona. 1978.
- LE FLOC'H, E.; GODRON, M.; LONG, G. i POISSONNET, J. **Cartographie de la végétation et de son écologie**. Atlas régional du Languedoc-Roussillon. Berger-Leviault. Paris. 1973.
- MC HARG, I. **Design with Nature**. Natural History Press. Nova York. 1968.
- MAYOL, J. L'ecòleg i l'ordenació del territori. **Lluc**, 679: 17-18. 1978.
- MOREY, M.; ALONSO, A.; GARCIA-ALBA, J. i PEREZ-PINTO, J.E. Ordenació ecològica del Concejo de Cangas de Onís (Asturias). **Revista de la Facultad de Ciencias**. Universidad de Oviedo. Número conmemorativo del 10.º Aniversario de la creación de la Sección de Biológicas. (En premsa).
- MOREY, M. i ANADON, E. **Estudio ecológico del Concejo de Llanera (Asturias)**. 1973.
- MOREY, M.; BARTOLOME, L.; GONZALEZBERNALDEZ, F. i CARRASCO, C. **Informe ecológico sobre la finca «Costa d'En Blanes» (Portals Nous, Mallorca)**. 1973.
- ID. ID. **Informe ecológico sobre las fincas propiedad de IBIFOR en Ibiza y Formentera**. 1973.
- PASTOR, M.; PICORNELL, C. i QUINTANA, A. Mallorca: un territorio desordenat. **Lluc**, 678: 17-20. 1978.

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

OCAÑA

12 desembre 78

12 gener 79

Robert Pring - Mill

La DOCTRINA PUERIL: conreu i transmissió d'una cultura

CONFERÈNCIA PRONUNCIADA A L'ESTUDI GENERAL LU.LIÀ DE LA CIUTAT DE MALLORCA EL DIA 3 DE NOVEMBRE DE 1978 EN EL MARC DE LES II JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ EN ELS PAÏSOS CATALANS, organitzades sota el patrocini de l'Obra Cultural de la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis.

UN DELS PRIMERS LLIBRES ESCRITS PER A INFANTS

1.—Parlant a un auditori català —i més si ens trobem a Mallorca— no cal subratllar que la figura de Ramon Llull ha d'encapçalar la història de gairebé qualsevol aspecte de la cultura als Països Catalans. Ramon Llull era, com tots sabem, un home de visió enciclopèdica. Va tractar —i ben a fons— gairebé totes les matèries que formaven part de la cultura medieval en els seus escrits, salvant la música (el paragrafet que la dedica en la *Doctrina pueril* no compta): excepció ben estranya, essent ell un dels pensadors que millor ens han sabut descriure les harmonies de la creació divina i els desacords que els homes hi havem introduït. Més remarcable, encara, és el fet que no sols tractà de gairebé tots els aspectes de la cultura, sinó que ho va fer en llengua materna (en allò que Ramon Muntaner apellaria «lo pus bell catalanesc del món») quan per tot arreu en els altres països de la cristiandat occidental tothom encara emprava només el llatí per qüestions serioses. Com a conseqüència, Ramon Llull hagué de desenvolupar el català personalment sobremanera per fer-ne una llengua apta per a tot tipus d'expressió acadèmica, i això abans que qualsevol altra llengua romànica hagués pres aquest gran pas endavant.

2.—Entre les altres arts i ciències, Llull va tractar de la pedagogia —també en llengua vulgar— i una de les seves obres primerenques fou la *Doctrina pueril*, composta (segons l'opinió de Gret Schib, editora de l'obra en «Els Nostres Clàssics») «devers l'any 1275» per l'ús del seu pròpi fill, quan aquest probablement tenia sols vuit anys (si hem de prendre com referible al seu cas allò que se'ns diu del petit Blanquerna, posat a estudiar «segons... lo libre de *Doctrina pueril*» per son pare Evast a aquesta edat) (1). A més d'ésser una de les seves obres primerenques, la *Doctrina pueril* és (en les paraules de la Dra. Schib) no solament «una de les primeres obres pedagògiques en llengua vulgar» sinó fins i tot «un dels

primers llibres escrits per als infants» (2). És, doncs, ben natural que es parli de la *Doctrina pueril* en aquestes jornades dedicades a la història de l'educació en el Paísos Catalans: n'hi ha prou motiu.

3.—Encara que fos escrita per a un nen, la *Doctrina pueril* sovint conté consells que «no s'adrecen als nens sinó als pares i educadors»: Llull els introdueix, segons Gret Schib, «sens dubte per tal que son fill els tingui presents més endavant, quan ja serà casat i tindrà fills», però també per l'ús «d'altres persones que hagin de tenir cura de l'educació dels infants». Així que el llibre «té dues finalitats: la primera és de donar un ensenyament al propi fill. la segona, força menys accentuada, és de donar indicacions als pedagogs sobre la manera d'educar els fills», aspecte que es transparenta al pròleg, p.e., on Ramon no sols «justifica la conveniència de començar l'ensenyament en vulgar» —com diu Gret Schib— (3) sinó que fins i tot ens aconsella de traduir «aquell llibre matex... en llatí» (pa-

raules d'En Ramon) (4) perquè un nen arribarà a entendre el llatí molt més ràpidament si l'aprèn fent ús d'un llibre que ja té conegut en la seva llengua materna.

4.—La *Doctrina pueril* està plena de petits consells tan pràctics com aques, perquè Ramon Llull (per exaltat i abstracte que pogués ésser, filosofant) era un dels homes més pràctics del seu temps. Sempre davallava de la teoria al món real, per aplicar-ne les abstraccions als fets concrets, i mai ho féu de faïssó més directa que en aquest llibret escrit per a l'ús familiar («familiar» en tots els tres sentits de l'adjectiu «planer i sense ceri-

(1) Blanquerna, I, cap. 2, par. 6; v. Gret Schib, introducció a la seva edició de la *Doctrina pueril* (Els Nostres Clàssics, Editorial Barcino, Barcelona 1972), pp. 16-17. Totes les cites de la *Doctrina pueril* són d'aquesta edició.

(2) Schib, Introd., p. 5.

(3) *Ib.*, p. 15.

(4) *Doctrina pueril*, pp. 39-40.

mònia», «relatiu a la família», i qualitat d'allò «que un té molt conegut») (5).

PEDAGOG DE LA CRISTIANDAT

5.—El sistema d'ensenyança incorporat a la **Doctrina pueril** ha estat estudiat a fons fa gairebé un quart de segle per Monsenyor Joan Tusquets (el qual ens va parlar ahir tan bellament i amb tanta erudició d'un altre tema ben «crucial» en la història de la pedagogia catalana). Ell és —en veritat— l'únic estudiós que hagi dedicat tot un gran llibre a les idees pedagògiques de Ramon Llull, al qual donà —a més del seu títol de «Doctor Illuminatus» ja tradicional— el títol flamejant de «Pedagogo de la Cristiandad». (6) Cal reconèixer que Ramon mai fou escoltat per la cristiandad sencera (ni molt menys!), però el títol sí que s'ho mereixia, gràcies a la visió panoràmica que sempre guià les intencions didàctiques dels seus escrits.

6.—És evident que seria ben ociós si, ara, jo em dedicàs a resumir aquella exposició tan magistral que el Pare Tusquets ens ha donat en el seu llibre (i més: em sembla que fer-ho en presència seva seria «fer el tonto», en aquella frase castellanitzant que tant s'emprava aquí en els anys de la meua minyonia, quan jo anava a escola de Monti-Sion. La tindrè en compte, és clar, però em limitaré a una solacita (bastant llarga):

Su plan de enseñanza propiamente dicha se divide en tres períodos: Enseñanza nocional, análoga a la de nuestras enciclopedias escolares, desde los ocho a los catorce años; enseñanza media especializada, desde los catorce a los dieciocho, y enseñanza superior, de tipo universitario...

Para dichas enseñanzas escribió muchos textos. Entre todos es excepcional la Doctrina Pueril, que constituye la primera enciclopedia escolar acomodada a la mentalidad de los muchachitos, y redactada en estilo didáctico, y enfocada hacia la vida práctica y hacia el porvenir del educando, ante cuya vista abre Lull horizontes anchurosos (7).

No són pocs —ni tampoc petits— aquests elogis, i la **Doctrina pueril** bé s'els mereix.

LA PRIMERA ENCICLOPÈDIA ESCOLAR

7.—Allò que jo vull fer, en aquesta conferència, és parlar un poc dels «horizontes anchurosos» que Llull obrí davant els ulls del seu fill Dominicus en les pàgines d'aquesta primera enciclopèdia escolar. ¿Com era, doncs, aquesta «enseñanza nocional»? I, vista a través dels segles en la perspectiva que ens imposa el nostre distanciament temporal, ¿quins fins servia (a més del desenvolupament de l'individu) aquest sistema educatiu que en la **Doctrina pueril** es resumeix? La meua resposta a la segona qüestió ja

la sabeu, perquè constitueix el títol d'aquesta conferència: «**La Doctrina pueril**: conreu i transmissió d'una cultura».

8.—En altres ocasions, jo he parlat de l'originalitat del pensament de Ramon Llull, i vaig haver d'insistir que aquesta originalitat no es podia valorar degudament si no es veia dins el context de les constants de la visió medieval (8). Avui, en canvi, l'argument és a la inversa: per originals que siguin tants aspectes de la **Doctrina pueril**, aquest no és un llibre al servici de cap innovació de pensament. És, més bé, un intent (ben personal i poderós, per cert) de resumir les grans constants de la visió medieval per transmetre-les a un nen Intelligent, representant d'una nova generació destinada a conservar —a perpetuar— la visió teocèntrica del món que era universal llavors, en totes les grans cultures (tant la musulmana i la jueva com la cristiana), però comunicant —és clar— al mateix temps, i com a instrucció primordial, les idees diferencialment cristianes que donaven un matís característic a la versió cristiana de la cultura i la cosmovisió generalment compartides en l'edat mitjana.

LES TRES RELIGIONS MONOTEISTES

9.—Sempre cal veure, en les paraules del títol d'un gran opuscle del Pare Batllori, a Ramon Llull «en el món del seu temps» (8). El Pare Batllori insisteix que cal «situar la figura de Ramon» dintre d'un «triple marc —català, europeu i mediterrani...— per a valorar-la i preuar-la en les seves coordenades de temps i d'espai» (10). Però aquest triple-marc geogràfic es complica, perquè hi entra una altra triplicitat —una triplicitat històrica— encara més fonamental, presentada pel Pare Batllori en les primeres frases del seu llibret: «Tota l'edat mitjana, però molt més la que s'aboca a la Mediterrània, és una coexistència i una interacció constants de tres móns més aviat autònoms que independents: el llatí, el bizantí i l'islàmic. Llurs contactes foren múltiples: polítics, econòmics, culturals, religiosos» (11).

10.—En la perspectiva històricogeogràfica, el Pare Batllori té tota la raó, però jo continuaria a insistir en certa petita modificació a aquesta perspectiva (suggerida en el meu llibret **El microcosmos lullian**) quan es tracta no de les realitats geopolítiques sinó «del punt de vista de la història de les idees i de les grans tradicions culturals», perquè jo encara crec «que ens cal veure el món llatí i el món bizantí formant un sol gran món cristià, i que els tres móns més aviat autònoms que independents que formen el marc del pensament lullian foren els móns de les tres religions monoteistes basades en escriptures que tenien [per als seus fidels] l'autoritat de revelació» (12).

11.—Ja vaig aclarir llavors que quan gosava dir que les tres grans religions (la cristiana, la jueva i la islàmica) eren més aviat autònomes que independents no estava parlant de llur independència teològica, sinó de llur «mútua dependència ideològica, en l'època medieval, d'una comuna herència intel·lectual», o sigui l'herència del pensament dels grecs antics: «pensament que s'havia hagut de modificar d'una manera anàloga dintotes les altres cultures religioses perquè concordés amb [llur comuna] orientació teocèntrica» (13).

12.—Fou per aquesta raó que Ramon Llull, en les seves obres apològiques, sempre pogué començar presuposant no sols el monoteisme del seus adversaris jueus i «sarraïns» sinó també llur recongnició d'una comuna visió exemplarista de la creació sencera (tan sols fou quan arribava a les dues doctrines diferencialment cristianes —la Trinitat i l'Encarnació— que sempre començava a haver-hi controvèrsia). Dit d'altra manera, Ramon Llull podia presuposar «la recongnició general d'un mateix **Weltbild** (o «quadro del món»)» (14). Aquesta «recongnició general» del mateix quadro del món fou el punt de partida del meu **Microcosmos**. I quan jo parlo, avui, del «conreu i transmissió d'una cultura», em refereixo d'una banda a la transmissió d'aquest mateix **Weltbild** (compartit pels cristians, els musulmans i els jueus) i, de l'altra, al conreu i transmissió de la ideologia específicament cristiana: diferencialment cristiana.

LA IDEOLOGIA CRISTIANA

13.—«Ideologia», he dit, i no pas «religió»: ¿perquè? No és per cap falta de respecte (efectivament jo també soc catòlic) sinó perquè avui —en el món modern de la divisió entre església i estat— ens és molt fàcil de creure que la religió és cosa per a l'individu: que per ell sí que ben bé pot ésser una visió totalitzadora, estructurant tots els aspectes de la seva pròpia vida i conducta, però que li cal deixar-la d'un costat (per

(5) E. Vallès, **Pal·las Diccionari Català Il·lustrat**, p. 286.

(6) Monseñor J. Tusquets, **Ramón Llull pedagogo de la cristiandad**, C.S.I.C., Madrid, 1954.

(7) *Ib.*, pp. 416-7.

(8) V. especialment **El microcosmos lullian** (Col·lecció Raixa) Palma, 1961; i «La universalitat de la visió lulliana», en **Qüestions de vida cristiana**, núm. 14, 1962, pp. 46-54.

(9) P. M. Batllori, S. J., **Ramon Llull en el món del seu temps** (Rafael Dalmau, Barcelona, 1960).

(10) *Ib.*, p. 6.

(11) *Ib.*, p. 5.

(12) **Microcosmos**, p. 17.

(13) *Ib.*, loc. cit.

(14) *Ib.*, p. 25.

respecte) quan tracta amb gent que no la comparteix, concedint que molts aspectes de la nostra societat s'han d'organitzar a la llum d'altres principis que —si bé són compatibles (o fins i tot si coincideixen) amb la ètica dels ciutadans cristians— no depenen de llur religió sinó del dret natural, o de lleis científiques extremes de la realitat mateixa per pensadors i observadors que l'estudien amb objectivitat total i exclusivament a la llum de la raó.

14.—Durant l'edat mitjana, en canvi, a l'occident tots els aspectes de la societat quedaven estructurats per la visió cristiana i depenien d'ella, tal com —avui en dia— tot queda estructurat, en un país marxista, per la visió totalitzant i totalment estructurant de la ideologia marxista. Tal com el marxisme d'avui, la visió teològica i teocèntrica de la societat medieval obeïa a la demanda científica per a trobar una sola hipòtesi general que servís per a explicar tots els fenòmens observables (en qualsevol camp de l'experiència humana), per a «salvar els fenòmens» —en aquella frase tan bella dels filòsofs grecs— de faïso sistemàtica, reduint-los tots a diferents manifestacions de la mateixa estructura arquetípica.

15. És per aquesta raó que he volgut parlar de «ideologia» cristiana i no pas tan sols de «religió»: una ideologia imposa —amb una rigidesa que recompensa (per a alguns) la pèrdua de la llibertat amb la seguretat de la certesa— una estructuració total i quasi matemàtica sobre el món exterior, o almenys sobre la visió del món que ha de motivar tota la conducta social dels homes. Constitueix, doncs, el punt de partida (dins tal tipus de societat) de l'educació dels individus que hi han de viure. I és així com funcionava el cristianisme a l'edat mitjana.

DIVISIÓ DE «DOCTRINA PUERIL»

16.—En vista de les prioritats medievals, doncs, no ens ha de sorprendre que la *Doctrina pueril* es dediqui primer —i fins i tot podríem dir principalment— al creure i a la transmissió de la ideologia cristiana. Efectivament, el llibre pot dividir-se en dues parts, i la primera —la qual és també la més llarga— és de caràcter netament catequístic-religiós. La *Doctrina pueril* és un llibre de cent capítols: els primers seixanta-set d'aquests tracten qüestions purament religioses (i ja veurem després que bona part dels trenta-tres restants també ho fan).

17.—Aquests seixanta-set primers s'agrupen sota vuit rúbriques distintes: *Dels XIII articles* (de la fe cristiana); *Dels X manaments*; *Dels VII sacraments de sancta Esgleya*; *Dels VII dons que Sant Sperit dóna*; *De les benevuyrances* (!). *De les VII goigs de nostra dona santa Maria*. *De*

Ramon Llull ataca la Torre de la Falsedat (Karlruhe, Breviculum)

les VII vertuts qui són les carrés —vol dir «carreres»— **de salvació; i i finalment Dels VII peccats mortals, per los quals hom va a perdurable dapnació** (!). Encara que l'expressió de tots aquest conceptes religiosos sigui ben personal, fent bon ús de tots els recursos de la retòrica luliana per a facilitar llur ensenyança al petit Dominicus, el contingut és —naturalment— tradicional i ortodox, i no han de menester cap comentari meu avui.

18.—Segueix una rúbrica transicional, també religiosa (encara que no sigui de caràcter catequístic): **De les tres leys**, o sigui la vella llei judaica de l'Antic Testament (cap. 69), la llei nova del Nou Testament o cristianisme (cap. 70), i la llei musulmana «de Mafumet» i dels «sarrayns» basada en l'Alcorà (cap. 71); però aquesta rúbrica també comprèn un bell capítol introductorí intítulat «De ley de natura» (cap 68) —al qual haurem de tornar— i un altre intítulat «De gentils» (cap. 72) qui són les gents sense cap llei «e qui no han conexença de Déu», dels quals pobles gentils «los uns adoren ydoles, les altres... lo sol e la luna... [etc.]» per raó de «la ignorància que han de Déu» (15) Ara bé, com era convenient en un llibre

escrit per a l'instrucció d'un nen, l'explicació de les diverses religions que Ramon dóna en aquests capítols és ben sumària i bastant simplista. El lector modern que comenci les seves lectures lulianes amb la *Doctrina pueril* no es deu imaginar que els coneixements de l'islam i el judaisme de Ramon Llull fossin tan reduïts: basta llegir el *Libre del gentil e los tres savis*, o qualsevol dels diversos tractats apologetics que escriví per a utilitzar-los en polèmiques especialitzades (ara amb els rabins, ara amb els *mutacalimum* musulmans), per adonar-se que els coneixia a fons.

LA PART PROFANA

19.—Després de «les tres leys» comença allò que Gret Schib anomena «la part profana» del nostre llibre, «dedicada a l'educació científica i intel·lectual del fill» (16); però dels vint-i-vuit capítols que queden n'hi ha bastants que no són pas profans; encara que els set primers (caps. 73-79) ho siguin (salvant la «sciència de la theologia», cap. 75). Aquests set capítols vénen agrupats sota la rúbri-

(15) *Doctrina pueril*, p. 160.

(16) Schib, introd. cit., p. 10.

ca **De les VII arts**, però totes les set d'aquestes arts liberals es tracten en els dos primers capítols: v. g. la «gramàtica, lògica, rethòrica» del **trivium** medieval en el cap. 73, i el **quadrium** «De geometria, arismètica, música, [i] astronomia» en el cap. 74. Quatre capítols més tracten de les quatre «sciències» de teologia, dret, filosofia natural —anomenat «sciència de natura»— i medicina (caps. 75, 76, 77 i 78 respectivament); i el darrer d'aquells set capítols s'intitula «De les arts mequàniques (cap. 79). Comença amb una bella definició: «Art mecànica és sciència lucrativa manual per donar sustentació a vida corporal», i com a exemples dels «menestrals» o «maestrals» que les practiquen Lull menciona els «lauradors, ferrés, fusters, sabaters, drapers, [i] mercaders e los altres officis semblants», afegint que «sens aquests officis lo món no seria ordenat, ne burgesos, cavallers, prínceps, prelats no porien viure sens los hòmens qui han los mesters demunt dits» (17): fet del qual el jove Dominicus no es deu mai oblidar quan sigui gran i sigui cavaller!

20.—Els darrers vint-i-un capítols (caps. 80-100) tracten **De matèries diverses** —rúbrica de l'editora—, començant amb quatre dedicats a estaments socials «De prínceps» (cap. 80), «De clergues» (cap. 81) «De religió» —o sigui dels religiosos (cap. 82)— i «De la manera segons la quall los infeels poden ésser convertits a la santa fe cristiana» (cap. 83), capítol dedicat als missioners. Doncs ja hi tornem a ser: havem tornat a sortir del món profà, amb res menys que tres dels quatre estaments tractats essent tan sols diverses formes de la vocació religiosa: Tots i cadascú d'aquests capítols mereixerien un bon comentari, perquè estan plens d'observacions penetrants (i de vegades ben curioses) que revelen aspectes inospitats de la vida i la cultura medievals, però ens haurem de limitar avui a subratllar llur visió ordenada de la societat, la qual no fa sinó reflectir l'ordre de la creació sencera i del seu Creador.

21.—Després dels estaments, vénen deu capítols (caps. 84-93) que formen, com ens assenyala la Dra. Schib, «una mena de tractat sobre l'home i la seva condició» (18). Aquest petit tractat també té molt de caràcter religiós. Fins i tot comença amb un capítol «De oració» (cap. 84) abans d'arribar al capítol intitulat «De ànima» (cap. 85). De l'ànima, passa a exposar la naturalesa del «cors humà» (cap. 86) i de la vida i mort corporals (caps. 87 i 88), continuant després amb un excursus moral que complementa la prèvia discussió dels set pecats mortals amb un estudi «De ypocresia e de vanagloria» (cap. 89) i un altre «De temptació» (cap. 90). Segueix un altre **excursus** (al qual em caldrà tornar): «De la manera segons la qual

hom deu nodrir son fill» (cap. 91); i el tractadet acaba, un poc desordenadament, amb capítols «De moviment racional» (o sigui «cogitació moguda le cogitar la una cosa après de la altre», cap. 92) i «De custumes» (bones i dolentes, cap. 93). Però encara queden set capítols més.

22.—D'aquest darrer septenari, tan sols el primer —«Dels quatre elements» (cap. 94)— és netament profà, perquè el següent («De fat e ventura», cap. 95) tracta de la providència divina, el cap. 96 és «De Antecrist», el cap. 97 («De les VII etats en què és departit el món») és una visió condensada de la història que va des de la creació fins al jorn de judici, i els tres darrers són «De àngels» (cap. 98), «De infern» (cap. 99) i finalment «De paradís» (cap. 100), de fàcis que l'obra sencera acaba en la glòria celestial, descrita amb una intensitat tan fervorosa que ens fa pensar més bé en una de les obres místiques de Ramon Lull que en cap enciclopèdia escolar dels nostres dies.

CARÀCTER CRISTOCÈNTRIC

23.—Si ara pensem bé en aquest programa d'ensenyament, exposat en els cent capítols de la **Doctrina pueril**, haurem de reconèixer que són ben pocs els capítols fàcilment pel fet que la cultura d'aquells segles tampoc ho era. La societat per la qual Ramon volia educar el seu fill s'enfocava ben clarament dintre la «setena etat» de les «VII etats» del món (v. cap. 97), i jo crec que per a comprendre bé aquest context que se'ns presenta com a històric cal escoltar tot el curt paràgraf dedicat a aquesta darrera etat del món:

Setena etat és de Jhesuchrist tro a la fi del món. En aquesta fo, fill, nostre senyor Déus Jhesuchrist encarnat e crucificat, e foren los Apòstols; e en aquesta etat som ara, e serem tro a la fi del món (19).

Si aquest és el context històric de la nostra vida tal com l'enfoca Ramon Lull, no ens hauria de sorprendre el marcat caràcter cristocèntric —no solament teocèntric sinó cristocèntric— de l'educació que programà per al seu fill.

24.—L'èmfasi cristià es veu ben clar en un des capítols més reveladors del llibre, el cap. 91: aquell **excursus** mencionat abans, intitulat «De la manera segons la qual hom deu nodrir son fill». És un capítol ben pedagògic, perquè per «nodrir» hem d'entendre un procés molt més comprensiu que no pas el de la nutrició corporal, i mereix d'esser considerat de més aprop durant un parell de minuts. Escoltem el seu començament:

Nudriment és acostumar altre a usansa per la qual sia pus prop a obra natural; cor enaxí com natura segueix son cors e no's desvya de sa obra, enaxí los infants en lo comensament se acostumen a bons nodriments o a mals.

Sàpies, fill, que dues maneres són de nodriments: la una pertany al cors e la outra a la ànima. Aquella qui és del cors se fa en los V senys corporals, los quals son verr, oyr, odorar, gustar, palpar. Los nodriments sperituals se fan en les tres propietats de la ànima, ço és a saber en la memòria e en lo enteniment e en la volentat (20).

No es tracta, doncs, del clàssic ideal **mens sana in corpore sano**, sinó més bé d'**ànima sana in corpore sano**.

ANIMA I COS

25.—Tot allò que Ramon ens diu de **corporis** està acolorit per les necessitats de l'ànima (i vice-versa) perquè **per nodriments del cors se acostuma als nodriments de la ànima, e per los nodriments de la ànima s'acostuma al nodriments del cors (21).**

Així, per exemple:

Per vista corporal entra temptació a la ànima, e per açò deu hom nodrir son fill a veer tals coses d'on no s'acostum a malvats pensaments ne a desiyar bels vestiments on s'engendra erguyll e enveja (22).

Mentres per l'oïa:

Acostumar son infant a oyr, leges paraules, romansos e cansons, estruments e les altres coses qui donen moviment de luxúria, és verí e túxech en lo menbrament e en lo enteniment e en la volentat de son fill, per lo qual verí e túxech gasta e malmet los béns que li dexa, e enpresona sa ànima en foch perdurable. On, a mortificar aytall verí à mester paraules e libres qui parlen de Déu e del menyspreament d'aquest món, anans qu'el verí ne'l túxech no sia multiplicat en costuma (23).

26.—Segueixen bastants consells corporals (un total de tretze paràgrafs), molt d'ells interessants. Però el mateix Ramon sembla conscient d'haver-se allargat massa parlant del cos, quan fa la transició al procés nutritiu espiritual:

Moltes paraules he dites, fill, qui's pertanyen al cors, e més te'n poria parlar, mas dir-te vull del nodriment qui's pertany a la ànima. Sàpies, fill, que con l'infant és vingut a covinent edat, que adonchs deu hom mostrar a son infant a menbrar e a entendre e a voler; cor enaxí com lo cors vol usar de sos membres com n'és vingut en temps ne en edat, enaxí la ànima vol usar de ses vertuts com l'infant és vingut en edat que usar ne dega (24).

Per cultivar aquest degut maneja'ment de les tres propietats o vertuts

[17] **Doctrina pueril**, p. 186.

[18] Schib, introd. cit., p. 11.

[19] **Doctrina pueril**, p. 234.

[20] *ib.*, p. 217.

[21] *ib.*, loc. cit.

[22] *ib.*, pp. 217-8.

[23] *ib.*, p. 218.

[24] *ib.*, p. 220.

de l'ànima —les seves tres potències Memòria i Enteniment i Voluntat (25)— Ramon sempre insisteix que hem de començar per la memòria i l'enteniment, perquè és de llur habituació en els bons costums que seguirà la nostra voluntat de fer allò que cal fer, p. e. «Vols bé nodrir ton infant? Acustuma sa memòria e son enteniment a cogitar nobles fets per ço que la voluntat am privadesa de bons hòmens» (26).

27.—Aquest capítol, el qual és essencial per comprendre bé l'orientació de la pedagogia luliana, acaba recomanat per una banda el conreu de la ciència i per l'altra l'amor de Déu:

¿...vols nodrir lo enteniment de tos fills a ésser exalsat e elevat a entendre? Mostra-li sciència divinal e natural... ¿E vols que ton infant am molt Déu? Fé-li menbrar e entendre la viltat d'aquest món e la bonea, granea, eternitat, poder, saviesa, amor a les altres virtuts de Déu (27).

28.—No hem de creure, però, que frases com «la viltat d'aquest món» o aquella anterior que ens aconsellava el «menyspreament» del món impliquin que el món —tal com fou creat per Déu— tingués res de viltat per se. Hem de menysprear els valors transitoris d'aquest món, sí, establint un ordre correcte de prioritats, però la «viltat» esmentada és la que els homes mateixos introdueixen en un món que sortí de les mans de Déu perfecte, i que reflecteix (per tot arreu) les perfeccions del Déu que ho va crear.

EL LLIBRE ESCRIT I EL DE LA CREA- CIÓ

29.—Com Ramon ens diu en el capítol «De sciència» (cap, 33), el qual comença «Siència és saber ço que és»:

Amable fill, totes creatures signifiquen e representen a home la bonea e la noblea e'l poder de nostre senyor Déus. On, con lo umà enteniment reeb la demostració que les creatures fan de Déu, adonchs és il·luminada de la divinal lugor del Sant Spirit (28).

Però quan parlem de «sciència» hem de fer una distinció entre «sciència divinal e [sciència] natural»:

Molt home ha, fill, sciència per aprendre; mas la sciència qu'ell Sant Spirit dóna, aquella és infusa sciència la qual és molt major e pus noble que aquella que hom aprèn en la scola del mestre (29).

Malgrat això, el mestre ens pot ensenyar a llegir no solament els llibres que els homes han escrit (i les Sagrades Escripures) sinó també aquell gran llibre de la creació en el qual tota criatura ens representa i signifi- ca el Creador. Veure-li en les coses que creà —o sigui rebre «la demostració que les creatures fan de Déu»— no requereix ni «infusa sciència», ni la Revelació escriptural, ni tan sols

el fet de pertànyer a cap de les tres grans religions, sinó que l'home hauria de poder fer-ho sense més ajuda que la «ley de natura».

30.—Les darreres cites que vull emprar de la **Doctrina pueril** vénen —efectivament— del capítol «De ley de natura» (cap, 68), el qual comença amb una definició capital: «Ley natural és manament intelligible, per raonable discreció entés, per ésser obedient a Déu» (30). De fet, tota la **Doctrina pueril** està dedicada a l'educació (en el sentit etimològic de **educare**) de la «raonable discreció» del nen; i aquesta «raonable discreció» aprén les lliçons de la «ley natural» precisament en la contempla-

(Del Breviculum de Karlsruhe)

ció del món creat. Com Ramon diu al seu fill:

Ay tal ley és significada a l'humà enteniment per les obres que fan los elements, les plantes, les bèsties, les aus [i.e. els ocells], los hòmens, e per totes les altres creatures. Cor segons ço que fan, fan segons cors natural, e és donada significança com dega usar home de raó, e con sia obedient a Déu, e con fassa so per què venga a la fi per què és creat (31).

(e.i. «a menbrar e a entendre Déu (i.e. «a menbrar e a entendre Déu, e... amar Déu» (32) tal com se'ns diu encara avui en paraules gairebé iguals, començament del catecisme.

31.—A la vista d'aquesta concepció exemplarista de la naturalesa, llegir les «significances» de Déu en les pàgines del llibre de la creació és la cosa més natural i fàcil que un pot concebre. En les paraules de Ramon.

Natural cosa és que hom ab los uyls corporals vege lo cel e les esteles, la mar, les terres e les altres coses, e ab les orelles oye les veus e'ls sons, e ab lo nas odor los odors, e axí dels altres seyns corporals, e natural cosa és que la ànima ab la ymaginativa [i.e. la imaginació] prenga tot so que prenen los seyns corporals e que u dó a l'humà enteniment en la fantasia, qui és entre lo front e'l cos, e que l'enteniment se leu a ensús sobre la fantasia, [a] entendre ço que li és offert de la noblea e de la granea de Déu, e que la voluntat am e obeescha a Déu (33).

En aquelles dues cites, trobam una hàbil combinació de lirisme místico-contemplatiu, bella música verbal (que depèn en part dels múltiples paral·lismes rítmics, reforçats de tant en tant per assonàncies i aliteracions) i una fina intuïció psicològica. Aquesta és una combinació ben característica de la prosa retòrica luliana.

32.—Així mateix, quan gaudim de la música de la seva prosa, no ens cal mai oblidar el sentit d'allò que Ramon Llull ens hi està dient. Però quan gaudim d'aquell lirisme, que dóna al lector modern una impressió de gran frescor i d'originalitat tampoc ens hem de permetre embadalir pels mots i creure que les lliçons que Llull volgué donar a la «raonable discreció» del petit Domínicus aporten (en a seva major part) cap novetat de contingut. Hi ha, és clar, el desenvolupament personal de les idees rebudes: aquestes sempre són idees repensades, i reformulades amb goig i amb frescor i amb renovada intensitat. Però són, generalment, «idees rebudes» i res més.

33.—¿«I res més», he dit? També hauria pogut dir «i res menys», perquè en això consisteix la major part de llur força educativa, i de llur importància tant per a nosaltres com per al petit Domínicus de fa set segles ben complits. En el meu títol, avui, he parlat del **conreu i transmissió**

[25] V. Robert Pring-Mill, «Ramón Llull y las tres potencias del alma», *Estudios Lulianos*, XII, 1968, pp. 171-98; ib., *Microcosmos*, pp. 129-36; ib., «Entorn de la unitat del Libre d'Amich e Amat», *Estudios Románicos*, X, 1962, pp. 33-61.

[26] *Doctrina pueril*, p. 221.

[27] Ib., loc. cit.

[28] Ib., pp. 96-7.

[29] Ib., p. 97.

[30] Ib., p. 157.

[31] Ib., pp. 157-8.

[32] Ib., p. 221.

[33] Ib., pp. 158-9.

imatge de Ramon Llull (Barcelona, 1504)

sió d'una cultura: segons el meu diccionari, **conreu** és «cura i conservació», i cura és «atenció, esment, sollicitud». És evident que Ramon: si que cultiva la cultura que transmet: la cuida, la conserva, fins i tot la re-nova, fent-la créixer i brotonar, i donar noves fulles, flors i fruit (com els arbres simbòlics dels seus llibres). Però les arrels i els troncs i els rams són els que ja creixien.

ELS LLOCS COMUNS

34.—En altre lloc he parlat llargament del **substrat col·lectiu dels llocs comuns** sobre els quals s'aixequen totes les obres lullianes: tot el pensament lullià, totes les novetats del seu sistema personal, totes les belleses retòriques dels seus escrits (34). Ara bé, la funció de la **Doctrina pueril** no és la introducció de novetats, sinó la transmissió a una nova generació (representada per la persona del seu fill) d'aquest mateix **substrat de llocs comuns**. Avui dia, parlem de «llocs comuns» emprant els mots en un sentit ben despectiu. Però jo vull recalcar aquells dos mots precisament perquè ens pot xocar, avui, llur ús afirmatiu: el cas és que tota la força de la cultura medieval estrebava en la seva dependència d'aquest substrat.

35.—L'edat mitjana fou, i amb raó,

la gran època dels «llocs comuns», i si eren «comuns ho eren no sols perquè fossin els més manejats sinó perquè llavors tothom els creia plenament. Vingueren a ésser com punts de vista d'acceptació general sobre qualsevol cosa (fins i tot sobre els més grans temes de la realitat) i vet aquí llur importància i llur autoritat: importància educativa en el cas de la **Doctrina pueril**, importància molt més transcendental en altres obres de Ramon Llull (les seves obres innovadores) precisament perquè molts dels «llocs comuns» més importants eren d'una validesa i d'una autoritat que sobrepassaven no solament les fronteres interiors entre els diversos regnes de la cristiandat, sino també les exteriors, contribuint a una universalitat que incloïa totes aquelles tres cultures religioses a les quals em referia abans. Les incloïa, com ja he insinuat, degut a llur comuna dependència ideològica de la mateixa herència que reberen de l'antiguitat: herència que Ramon també volgué transmetre al seu fill, el qual havia de viure en les mateixes «coordenades de temps i d'espai» que son pare, com totes les persones de l'edat mitjana, no sols en els Països Catalans.

36.—Aleshores, els **llocs comuns** gaudien de plena validesa com a arguments general (útils en la discus-

sió de qualsevol matèria), validesa que molts d'ells conservarien fins al segle disset —i alguns fins al divuit—. Però hi ha més: també valien com a regles generals per a la conducta de la vila, i no sols la vida personal de l'individu sinó la social al mateix temps. Pensin, si us plau, en les diverses funcions d'aquells **llocs comuns** que es convertiren en proverbis, en la conversa de la pagesia fins avui en dia: se'ls cita com a autoritats, s'els aplica a situacions reals, reforcen les resolucions de conflictes, moltes vegades sugereixen solucions a problemes que altrament potser semblarien intractables. La transmissió d'aquesta saviesa proverbial és, potser, el millor paral·lel que es pot trobar avui —encara avui! (al menys en les muntanyes on sempre hom es troba més aprop de Déu)— per l'essència d'aquell procés educatiu lullià que es resumeix d'una fàiso tan exemplar en la **Doctrina pueril**.

37.—El «conreu» del meu títol era aquell d'una cultura essencialment comuna: universal en quant es refereix als temes profans, diferencialment cristiana (és clar) en quant es refereix als temes doctrinals —però acceptat així mateix en tots els països de l'occident. Potser si avui tinguéssim més «llocs» que ens fossin «comuns», més fàcil ens seria —com a educadors— la transmissió d'una cultura la qual és, en veritat, al menys potencialment tan fèrtil i tan rica i tan bella (i molt més diversa) com la que inspirà a Ramon Llull quan escrigué el seu petit llibre de **Doctrina pueril** per al seu fill, i quan creà la llengua literària sense la qual la cultura als Països Catalans mai hauria pogut tenir la força que ha tingut, i té, i que tindrà —mentres hi hagi qui la vulgui conrear amb «atenció, esment, sollicitud» per transmetre-la als qui vindran després.

ROBERT PRING-MILL
(St. Catherine's College, Oxford)

La publicació d'aquesta conferència a la nostra revista ha estat subvencionada per l'OBRA CULTURAL DE CAIXA DE PENSIONS PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS DE CATALUNYA I BALEARS.

(34) V. el tercer capítol d'El **microcosmos** lullià («El substrat col·lectiu dels llocs comuns»).

L'Estatut d'autonomia a les Illes

A la presentació del llibre d'en Tomeu Colom i Pastor a l'Estudi General Lullia sobre L'Estatut d'autonomia a les Illes, en Joan Vidal Perelló, Registrador de la Propietat i Professor de Dret Civil a la Facultat de Ciutat de Mallorca, va llegir les següents paraules.

Foto Toni Martorell

Senyores, senyors, bona tarda a tots.

Vull confessar, ja d'entrada, que he tingut la sort que en Tomeu Colom pensàs en mi per a presentar al públic de les Illes la seva tesi doctoral, avui convertida en llibre a l'abast de tothom i intitulada **L'Estatut d'Autonomia a les Illes Balears**. Això és, certament, un cop de sort:

En primer lloc, perquè jo som un home que sempre ha treballat al camp del Dret Civil, per la qual cosa era normal que es fixàs en una altra persona, per a qui el Dret Administratiu no fos un buit cultural tan notable, com per a mi ho es; i

En segon lloc, perquè em toca viure en primera persona del singular, l'alegria de donar a conèixer un llibre que, per a tos aquells que procuram fer país —uns dins la brillantor de la vida política activa; d'altres dins l'ombra del treball nostre de cada dia— suposa un rebrot d'esperança que les coses s'arribaran a fer amb serietat i amb eficàcia: amb la serietat i amb l'eficàcia que es mereix un país com aquest, on només es veu fer política barata, encarrilada a refermar-se als càrrecs i a guanyar vots... Potser fóra interessant que els nostres polítics oficials s'assebentassin que el nostre poble està entitat de veure fer política de paraules i que comença a ser hora de dur a terme el que els tècnics en diuen «Política de les coses»...

I ara, abans d'entrar en matèria i d'exposar els més importants continguts del llibre, voldria fer unes ressenyes de tipus general:

A) El llibre d'en Tomeu Colom és un llibre compromès i clar. Això implica una actitud ètica d'una importància excepcional que, inexplicablement, moltes de vegades passa desapercebuda. És molt fàcil avui en dia escriure llibres i pronunciar discursos que deixin desfermat, compromès, al seu autor Avui en dia és practica molt la que podríem dir-ne «táctica

de l'ambigüitat conscient que, com tots sabeu, consisteix a fer pronunciaments polítics amb la finalitat i l'efecte de donar-los distints significats, a un dels quals s'acollirà el polític segons les conveniències, amb el rebuig de l'altre... Per al vividor de la política, un llibre tan obert i desmitificador com aquest constitueix, probablement, un anacronisme; ara, per a mi —i vull creure que per a tots els aquí presents— això com-

porta un acte de valentia moral de la qual no és el més petit mèrit el fet que no hagi estat calculada.

B) D'altra part, el tema que ha triat en Tomeu Colom com a objecte de la seva tesi doctoral, està acorralat per la polèmica. Encara que discutible des d'un punt de vista etimològic, la paraula «autonomia» —que quasi tots els partits polítics volen per bandera— no té un significat precís. Jo crec que, del conjunt de les

nacionalitats espanyoles, se'n podria escriure una «evolució del concepte d'autonomia». Fins i tot gosaria dir que el crit «volem s'autonomia» suggereix més un desig de major llibertat pública entremesclat amb un —ta vegada— irreflexiu afany de privilegi que no pas el resultat d'una presa de consciència col·lectiva de la pròpia i personal identitat d'un poble que requereix i demanda el tractament que, com a tal, li pertoca

C) FINALMENT, m'agradaria destacar un fet que no caldria que quedàs borrós: malgrat el caràcter idealment neutre d'un estudi científic, és evident que un tema com el de l'autonomia importa una gran dosi de matèria opcional. Això és inevitable, per la qual cosa en molts de punts cal prendre partit. Doncs bé, si se'm permet un judici de valor de tipus general, jo diria que, globalment, la posició d'en Tomeu Colom em sembla molt moderada (i més d'un pensarà, segurament, que massa moderada); però jo, que conec en Tomeu, no puc deixar d'apreciar un caire d'ironia en moltes de les respotes als seus plantejaments. En aquest sentit, tal volta no hi fóra de més fer una lectura literal i una segona «d'entre ratlles» de moltes de les pàgines del llibre, sobre tot de la part final. Potser a més d'un se li encendrà una mitja rialla a la cara.

Dit això, consider escaient presentar una panoràmica del treball.

El llibre està encapçalat per un pròleg estimulants i clarificador de l'amic Gregori Mir, un dels nostres homes que té les idees clares i que sembla no amargar-se'n, i del qual resulta que l'apellació de les distintes nacions que integren un Estat, de participar com a tals en la formació de la voluntat i les decisions polítiques, no es pot considerar un caprici ni una fantasia; sinó una resposta seriosa a les «condicions objectives» —per emprar un terme de moda— d'una determinada situació geogràfica i històrica.

L'estructura formal del llibre té un enfocament que diríem tradicional. Precedit d'una breu introducció —on l'autor fa una exposició de motius i alguna justificació de les decisions preses al llarg de l'obra—, s'hi pot trobar:

a) Una anàlisi dels Models Històrics d'organització político-administrativa a Les Illes, a partir de la conquesta per Jaume I fent especial èmfasi en la situació provocada per la derrota dels mallorquins davant les forces espanyoles-borbòniques i posterior Decret de Nova Planta de principis del segle XVIII, per acabar en la denominada Epoca Constitucional, que arranxa de la Constitució de Cadis i es clou amb la Constitució de la Segona República; sense oblidar les mesures dels darrers quaranta anys, en especial les derivades de l'envellida Llei de Règim Local, quant afecten a la organització de les Illes.

b) El segon Capítol està dedicat a l'estudi del model actual. Conté una exposició de la geografia física i humana a les Illes, així com de la seva administració jurídic-política.

c) El tercer Capítol, dedicat a l'estudi dels Models de Dret Comparat de França, Itàlia i Portugal és el més extens, com sol succeir als treballs de tesi doctoral; però aquí, aquesta extensió no pareix deguda al propòsit d'omplir fulls vanament, tenint en compte l'enorme impressió que el sistema italià previst per a Trentino-Alto Adige ha produït a l'autor.

d) El Capítol quart està dedicat a un model de Dret Espanyol, com és l'organització administrativa a les Illes Canàries, a partir de l'any 1912 fins ara, model on veu la importància en base a la possibilitat històrica que el sistema de Capítols s'implantàs a les Balears, i per l'estudi de les relacions inter-insulars.

e) El Capítol cinquè conté el bessó de la tesi i, sense cap mena de dubte, representa la major aportació personal a la problemàtica autonomista. S'intitula «UNA PROPOSTA DE RÈGIM AUTONÒMIC PER A LES ILLES BALEARS». En Tomeu Colom emprèn la construcció del model que proposa —i estic emprant paraules seves— «sense traves dogmàtiques de cap casta, imposant-me com a limitacions prèvies tan sols les pròpies d'un realisme sà i les que deriven del coneixement del tema». I així:

— rebutja el marc constitucional de l'Estat unitari, per raons òbvies, tant de caràcter pragmàtic, com històric: de fet, acabam de conèixer i de sortir-ne d'un;

— rebutja aiximateix el marc de l'Estat federal per una sòrie de motius jurídics (com la falta de personalitat que avui en dia pateixen les nacionalitats no castellanes) i psicològics (com la por visceral al federalisme que hom pot detectar arreu del país);

— es decideix rotundament per l'Estat regional, precisant:

— que les regions denominades autònomes tenen atribucions legislatives;

— que les regions tenen participació incipient en la formació de la voluntat de l'Estat; i

— permet graus de diferenciació entre unes regions i les altres, fins i tot que uns territoris d'un mateix Estat tinguin autonomia i altres, no.

— Quant al dilema entre la regulació uniforme de les reunions i el sistema estatutari, s'inclina decididament per al segon, ja que és un sistema d'organització basat en la varietat.

Un aspecte molt de moda i que examina en Tomeu, és la possibilitat de federació de les regions autònomes. Com és sabut pertot arreu aquest tema duu damunt una gran càrrega emocional. Naturalment, és inevitable aquí una referència a la bellicosa qüestió dels Països Catalans. Bellicosa, no perquè ho sigui realment, sinó perquè la hi han feta determinats grups que tots coneixem. En Tomeu es mostra partidari d'esperar que cada un dels territoris de parla catalana hagi arribat a un grau de consciència acceptable, ja que, segons ell, **els Països Catalans no són un punt de partida, sinó una meta d'arribada**. Personalment, en aquest punt estic totalment d'acord amb ell, entre altres raons molt importants, perquè ens trobam en allò que els filòsofs medievals en deien «impossibilitat física». I tots m'enteneu. Esperem el judici que la història en farà d'aquesta actitud.

El segon apartat del darrer Capítol va referit a la problemàtica regional de les Illes Balears: en concret, al problema de la llengua, al de les competències, i a les relacions interinsulars. Unes paraules respecte a cada un d'aquests punts:

a) Quant al primer, afirma que estam immersos en una situació diglòsica (on una llengua de caràcter formal se superposa a una altra de caràcter familiar o col·loquial) i, per tant, en una situació asimètrica i inestable. Com a solució de trànsit s'ha demanat la cooficialitat, criteri que no admet l'autor perquè, sense cap justificació, es dona una igualtat jurídica a dues llengües que estan en situació desequilibrada, la qual cosa és injusta. En canvi, a favor de l'oficialitat estan el Congrés de Cultura Catalana i la major part de lingüistes i intellectuals. Respecte als Partits Polítics, es mostren aiximateix favorables, en més intensitat uns que els altres, el Partit Carlí, el Partit Socialista de les Illes i el Partit Comunista de les Illes Balears.

b) Pel que toca al problema de les competències, és oportú destacar el relatiu a la legislació en matèria civil. La idea que la regió autònoma arribi a legislar en matèria civil pot

resultar una mica xocant, avui, encara; però no cal oblidar.

— que l'actual configuració geogràfica i funcional de l'Estat espanyol està copiada del sistema constitucional napoleònic, el que ens dóna una idea del seu grau de modernitat;

— que, com ens recorda en Tomeu Colom, en el Llibre Blanc sobre devolució de poders a Escòcia i al País de Gales, està previst que els poders regionals puguin legislar en matèria civil i

— que no es pot respectar els Drets Forals en tota la seva integritat, com pretén el nostre Codi Civil, si ens tanquen les fons de creació de Dret, privant-nos de créixer i desenvolupar-nos. Això es una idea tan clara, que fins i tot a Madrid l'entenen.

c) Finalment, pel que fa a les relacions interinsulars, representa un notable esforç per aprofundir un tema d'una enorme complexitat i susceptible de moltes i variades solucions. L'autor les analitza una a una amb molta delicadesa, per tal com és una matèria davant la qual la gent se sent molt sensibilitzada.

Per acabar, convé tenir present que, quan el llibre s'acabava d'escriure, la Constitució començava a ser elaborada. Per això, alguns dels plantejaments que, aleshores, l'autor considerava viables, ja no ho són, tal i com pareix que quedarà la Constitució, no gaire generosa en matèria d'autonomies... Ara bé:

Aquest fet, malgrat totes les aparençes, no legitima ni justifica el descoratjament. Convé tenir molt clar que una cosa es lluitar per allò que es pot aconseguir aquí i ara —sempre que els càlculs siguin correctes i que l'ambició no es quedi coixa—, i això és feina de polítics... i una altra cosa és conèixer exactament el que volem, d'on venim i a on anam, essent conscients que es tracta d'un procés llarg, de mols d'anys (a no ser que l'ajut de les minories ètniques de les Comunitats Europees ens permeti accelerar el ritme), tot i sabent que les petites conquestes guanyades a cops de cada dia no suposen més que rapinyar els darrers objectius. Aquesta, em sembla, és la correcta postura intel·lectual d'un patriota.

I crec també que una de les feines més importants a fer és prendre consciència que les nostres metes no suposen un «retorn a la nostàlgia» d'un romanticisme autumnal. Es tracta de treballar perquè la gent sàpiga que el que volem és possible, entre altres raons molt importants perquè, com a poble, així ho hem decidit.

I cal fer tot això sense girar la vista endarrera, per no convertir-nos, com la dona de Lot, en estàtues de sal.

Moltes de gràcies.

JOAN VIDAL I PERELLO

Federico García Lorca i Bernat Vidal i Tomàs

per Miquel Pons

En Josep Maria Llompart al seu article «Federico a Mallorca» (1) féu un estudi de la influència i de la presència de la poesia enlluernadora de Federico García Lorca als poetes mallorquins de la generació de la postguerra. En Llompart ens donà una visió perfilada d'aquesta influència, que almanco aconseguí un viratge, quasi total, dels gusts, dels temes i devocions de l'Escola Mallorquina i apuntà: «El tema fóra llarg i, a més a més, fascinant. Algun dia algú estudiarà amb rigor i amb mètodo la presència de Federico a la poesia de la Generació de 1950, tot just apuntada en aquest esbós» (2). Vet aquí —apunt jo també— un possible tema per un treball monogràfic de COU o una tesina de llicenciatura, tema més escaient i, a la vegada, més bell que molts orfes de tota atracció i interès.

No he de fer cap retret a «l'esbós» d'En Josep Maria Llompart. Sols vull sortir a camí a futurs treballs amb l'aportació d'unes notes sobre la influència, ben conscient, i l'admiració, que el granadí mort a Vinar, amb una mort de misteri, encara ara no aclarit del tot, pesà sobre En Bernat Vidal i Tomàs.

No és aquest el lloc i el moment de descobrir En Bernat Vidal i Tomàs com a poeta. No s'ha de dubtar emperò que era poeta i s'autoanomenava poeta de circumstàncies i els seus poemes, amb la ironia tan pròpia i característica, els anomenava **loses**.

La poesia d'En Bernat Vidal està dispersa per diaris, revistes, antologies i corones poètiques i mai recopilada a un llibre, a excepció de **Mot de gràcies als pintors que l'estiu de 1974 pintaren a Cala Figuera**. Amb tota seguretat es pot dir que entre els seus papers inèdits hi ha poemes —sempre dictats per les circumstàncies— i que, a vegades ens llegia o repetia de memòria. ¿Per què no va escriure i publicar més versos qui estava tan dotat per a la poesia? Record que a una carta entre el 49 i 50, em deia. «Les musses de Santanyí estan en bones mans». Eren els anys de la revelació d'En Blai Bonet i crec que sobren totes les paraules. Després vendria, allò d'**Escola de Santanyí**. Això ja pertany a un altre tema. De fet En Bernat Vidal virà plenament, cap a la narrativa, a la història i, sols si venia bé, a la poesia.

Josep Maria Llompart senyalà tres persones responsables dels mestratge lorquià: Bernat Vidal i Tomàs, Cèlia Viñas i Manuel Sanchis Guarnier. Dels tres sols En Bernat Vidal era mallorquí de naixença i abans de la Guerra dels Tres Anys, gràcies a l'amistat i lliçons del Dr. Xavier Grau es familiaritzà amb els autors del 27 o de la Dictadura o de la República o de Generació de l'Amistat..., especialment, Lorca i Salinas sens oblidar En Juan Ramón Jiménez, El mateix Bernat Vidal ho recorda a un article «Reencuentro con Pepita Jiménez» (3). «...Después en clase de Fisiología, don Javier Grau me presentó unos libros cuyos autores nunca había oído nombrar: Federico García Lorca. Juan Ramón Jiménez y Pedro Salinas. El choque fue rudo y el impacto incurable: Creo que los libros de don Javier Grau han tenido cierta trascendencia en mis aficiones y, también, en la de mis amigos que se dejaron influir por los nombres que fui agrupando en torno a aquellos tan queridos: Federico. Juan Ramón y Salinas».

Dibuix de Pau Fornés

El testimoni no potser més eloqüent i podem afegir que com a col·laborador de «La Almudaina» aprofità tota avinentesa per parlar dels autors del 27, i algunes vegades del 98, quan aquests mestres estaven quasi proscrius als llibres dels nostres set anys de batxillerat i revàlida. I així escriu «Gerardo y Dàmaso en la Academia» (4) «Vicente Aleixandre en la Academia», (6), «Doña Rosita la Soltera... de F. García Lorca» (6), on diu «un poeta de excepció, aún no bien estudiado...» ¿I com ho podia ser llavors? «Pedro Salinas, muerto» dedicat «A M. San-

(1) «Cort». Núm. 765-766. 20 d'agost a 3 setembre 1976.

(2) O.C.

(3) «Diario de Mallorca», 29-V-1955.

(4) «La Almudaina», 29-II-1948.

(5) «La Almudaina», 31-VII-1949.

(6) «Farmacia Nueva», octubre 1950.

chis Guarnier, amigo de Salinas y mío» (7), «Vida de Antonio Machado y Manuel» (8). Presta una coral atenció als llibres dels poetes trasterrats «Todo más claro de Pedro Salinas» (9) i d'aquell mort genial Miguel Hernández, «El rayo que no cesa» (10). És dels primers que s'acosta a «Leonor», la Leonor Izquierdo machadiana (11). El 12 de febrer de 1950 a «La Almudaina» estudiava «El conceptivismo lírico de Rosselló-Pòrcel», on endevina una devoció pei gongorisme arribada pel mitjà de poetes joves de Castella i remarca tot referint-se a Rosselló-Pòrcel —«afirmando su superpersonalidad individual y racial»— «Su juventud y brío le llevaban, naturalmente a los más raros y osados: folklore lorquiano, surrealismo a lo Albertí; a lo último, con Alexandre, se desvelaban los ecos del Parnaso, difundidos por Alomar...». I comentant «Trigo del corazón» de Cèlia Viñas escriu «Y que espléndida cosecha han dado al germinar, crecer y madurar, las simientes más escogidas de Lope y Federico...» «Y ha tenido trigo —de pequeñas poesías infantiles, tan delicadas como las que más lo son de Rafael Alberti...» (12). A un article «Elegía a un gato» (13) va referències a «la gata azul» de Lorca, com a un article del 47, parlant de les terres de Santanyí «tierras pobres y atormentadas, tienen un alma, como las de Alvargonzález».

Avui parlar d'aquests autors no té la més petita importància però als moments en què foren escrits a més de manifestar una clara admiració per ells i una gosadia, corrien el risc de ser apuntats amb el dit.

Fins ara he fet insinuacions del Bernat Vidal coneixedor i teòric de la generació, o generacions, xapada per la Guerra Civil. Manca l'altre Bernat Vidal i Tomàs receptor de les influències de Lorca i, també, de Rafael Alberti, ben paleses als poemes inclosos a **Els poetes insulars de postguerra** (14).

De bell nou he d'esmentar En Josep Maria Llompart i acceptar plenament les seves paraules quan diu referint-se a la influència lorquiana: «Una influència a vegades només externa, epidèrmica, limitada a una metaforització de recepta i a la insistència en un determinat vocabulari; altres vegades, emperò, molt més assimilada en profunditat». D'una i altra manera es manifesta en En Bernat Vidal. Als seus articles dels anys quaranta trobam incrustades les familiars «mar de menta», «pippermint helado», «mar de menta y malva», «Llegué al pueblo, a las cinco de la tarde! Qué tremendas cinco, en sol, de la tarde!», «Mis amigos tomaban limonadas, color canario, muerto bajo la escarcha», «espadas vegetales», «rumor de mar rojo», «los demonios colorados de aguardiente y sol», «el mar sonríe a lo lejos, dientes de espuma, labios de cielo». A «Elegía a las lampugas» (15) escriu «La playa enferma de ausencias, con sombras de estatuas desnudas, melodías de jazz en la arena». «A prima noche y alba, las embarcaciones han regresado con los cuévanos vacíos de la plata, trémula, de las lampugas», «...la noche es una rosa negra intensamente perfumada», «la luz es de hielo, fría y dura...». «Marineros de azul y caoba, con dientes de sal». Per boca d'un mariner exclama «Con la luna nueva llegará un tren de escamas». «Cuando los ríos se olvidan de los árboles, los peces mueren en sus ermitas de coral...».

Cal dir que el lorquisme de Bernat Vidal i Tomàs, fortament transformat, traspunta als articles de «La Almudaina» i, poc a poc, mancaben cap als anys cinquanta.

Quant als versos d'En Bernat Vidal, els pocs versos coneguts i publicats a 1974, —de jovenet degué escriure cançonetes en castellà, que restaven dins la seva proverbial memòria— signats amb el cognom familiar de B. Llaneres. El primer poema el titula «Variacions sobre un tema de García Lorca». És del 3 d'agost del 47 i, cosa estranya aleshores, el títol va en català, quan era obligació que anàs en castellà encara que el text fóra en català. Aquest és el poema.

**Aucellet de ploma fina,
blanc aucell de càntic clar,
no clavis ton bec amb fúria
a n'el meu cor autumnal.
El meu cor és una fruita
que és massa madura ja,
i a la més subtil picada,
dòcil, regalima sang.
Mira la fruita tocada
pel teu bec emmetzinat,
i mira com lenta plora
amb inestroncable plant.
Mostren llurs llavis oberts
les nafres dels desenganys
que per antigues i fondes,
no es poden cloure ja mai...
Aucellet de ploma fina,
vola, vola i vés volant
a clavà el teu bec d'amor
a una fruita grenyal:
prèsec, pomà, pruna clàudia,
deixa aquest codony passat
que es podreix poblat l'essències
un cel de lliris morats.**

Federico García Lorca a «Libro de poemas», «Prólogo», havia escrit:

**Mi corazón está aquí,
Dios mío,
Hunde tu cetro en él, Señor.
Es un membrillo otoñal
y está podrido.**

El joc està entre «un membrillo otoñal» i «El meu cor és una fruita que és massa madura ja», «deixa aquest codony passat». La resta cobra accents molt personals. Una certa semblança: litúrgica, cromàtica i metafòrica lliga el poema «Visita pastoral» (16) d'En Bernat Vidal amb «La monja gitana» de Lorca.

**Blanc del blanc: les ombres blaves
i a l'altar espigues d'or.
dins un reixat de postissa
canten les monges, al chor.
L'emblanquinat fa polsina
de molí. El fred tríscol
de lloses, com un ivori,
de llixuet té sentor.
Les monges del monestiri
canten vespres. Guaita el sol
per un vitral de verd d'aigua.
Sobre el vitral un colom.
A punt d'acabar la Saíve
entra un Bisbe de missions.**

Ressonàncies de «Canciones» lorquianes, amb regust popular i tocades, emperò, de la profunda sensibilitat d'En Bernat Vidal estan presents a poemets, quasi tots inèdits, dictats per emotives situacions, i circumstàncies, familiars.

**Les primeres lletres.
Bri de veu, ull que s'empelta
i es clava damunt la: A;
la: A d'un arbre tendríssim
que es bri en la teva veu;
fulla primera la: A.
Respir, silenci. La veu
clara, claretja en la: E;
la: E, cresta, banderola:
eh- en el joc; eh! en els jardins
i avisa en la platja: eh!
I el pic, Beloia, aquest pic
sobre el pal? I a pessigolles
el crit poiós de la: I.**

Ara, com mai, quina espina
més dolça i punyent la: I.
Rodona com un anell
passa del llibre a la boca,
tendra avellana, ametlló.
Llegeix, Beloia, i de sucre
salta el càrcol de la: O.
La veu dels tres anys acorda
oreig de pins i rondaia,
amb por de moraco, tu,
Beloia, marques el record
de les vocals amb la: U. (17)

Altres mostres:

A la jota, jota,
de la flor rosada,
ai! què garrida és
la meva cunyada.
A la jota, jota,
menta i herbassana,
estim Na Coloma
tant com sa germana.
No ploris Manila,
ton pare és a foravila
i prest tornarà esser aquí.
Te durà un niuet de tórteres
i un paneret ple de móres
i una bresca de romaní.
Per qui seran les móres?
Per tu, per mi?
Per Na Manila que es vol dormir.
I per qui serà el niuet de tórteres.
Per tu, per mi?

A les presents notes he anat apuntant unes espellades de caire lorquí a l'obra d'En Bernat Vidal i Tomàs per aportar alguna cosa més a «l'esbós» d'En Josep Maria Llopart. El treball donaria per més llargària i sortiria de les fites d'un article. Com a cloenda vull copiar un sonet, que al seu dia —28 de setembre del 47— va remoure les consciències dels poetes de «l'Escola mallorquina», per seu atreviment, per l'ús de paraules com «bencina» a la demarcació de la poesia. Al sonet es mestellen les veus de llavors amb la veu assaonada d'En Bernat Vidal.

FINAL D'ESTIU

SONET TERATOMORFE

Se ret el silenci, el vent de tardor,
senyora és del port la melancolia,
la mar queda morta quan marxa l'amor...
enfront de la mar, la gran pena mia.
Oh buidor immensa de l'amor d'un dia,
xuclat, sense cura, com vas de licor
de menta o taronja, que alegre encenia
de llavis o galtes, roses de rubor.
Mes, ja restam sols... els pins són xipresos;
ni veles, ni crits ni rialles ni besos...
Sols a contrallum, lluny se difumina
l'estela, sonora, del cotxe al marxar
—niquel blau, de pols, colònia i bencina—
que pobla la pena del meu có i la mar.

MIQUEL PONS

Cala Figuera de Santanyi

1976

- (7) «La Almudaina», 2-XII-1951.
(8) «La Almudaina», 26-II-1948.
(9) «La Almudaina», 16-VII-1950.
(10) «La Almudaina», 15-X-1950.
(11) «La Almudaina», 5-III-1950.
(12) «La Almudaina», 17-XI-1946.
(13) «La Almudaina», 1-VIII-1948.
(14) M. Sanchis Guarner.—«Les Illes d'Or». Núm. 43.
Gràfiques Miramar, 1951.
(15) «La Almudaina», 2-X-1949.
(16) «La Almudaina», 21-X-1951.
(17) «Cort».—25 d'agost 1956. «Antologia de poetes mallorquins».

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11

CIUTAT

ÚLTIMA HORA

La veu del poble
i dels pobles

Cap a una política cultural del país: Elements per a una reflexió (i III)

per Xavier Garcia-Cassanyes

La segona dictadura d'aquest segle (1936-39, 1975) ha estat extremadament intolerant respecte a les nacionalitats de l'Estat Espanyol. La proposta franquista d'una Espanya «Una, Grande y Libre» basada en dos pilars bàsics de la societat espanyola: exèrcit i església, i organitzada pel «Movimiento», havia d'oposar-se a totes aquelles circumstàncies que havien donat com a resultat el que fóra possible la República. Dins d'aquestes «circumstàncies» l'avenç cultural del poble, la seva presa de consciència respecte al lloc que les classes populars ocupen en l'organització de la societat, era l'objectiu més urgent de la repressió del Règim.

EL «MOVIMIENTO» A LES ESCOLES

La cultura en les seves vessants més importants: l'educació i la «dinàmica» cultural (mitjans de comunicació, publicacions de llibres, entitats culturals...), serien l'objecte d'una forta repressió ideològica i de purgues freqüents. «Los libros de texto que podrían tener implicaciones ideológicas (Historia (43), Filosofía, Literatura, etc.) eran revisados por la doble censura civil y eclesiástica, para conformarlos "al espíritu del Movimiento Nacional y a la doctrina católica". El principio de autoridad —el magister dixit— volvió de hecho a imponerse en la enseñanza, Santo Tomás de Aquino se convirtió de nuevo en el eje central del pensamiento

teórico de la ideología española oficial, en combinación más o menos intensa —según el matiz— con los 26 puntos de la Falange. Al mismo tiempo se produjo una cierta "operación rescate" de los valores filosóficos españoles más integristas, tales como Donoso Cortés, Balmes y Menéndez Pelayo. El marxismo, el existencialismo y otras corrientes de pensamiento, pasaron a considerarse como heterodoxas en lo religioso y reprobables en lo político, y si se mencionaba en los libros de texto era, casi siempre, con la única finalidad de "demostrar su falsedad". Incluso la "Generación del 98" fue tenida durante muchos años —más por la Iglesia que por la Falange— como un grupo de españoles culturalmente pervertidos y claramente nocivos para la juventud» (44). Durant l'era de Franco, l'escola compliria un paper de propagandista «des-carat» (45) del Règim i a això, contribuiria la presa de mesures complementàries com fou el canvi dels noms dels grups escolars (46) i el canvi de noms del carrers més importants de les ciutats i viles d'arreu de l'estat, com ara, Les Rambles de Mallorca: «La Rambla, nuestro viejo paseo cantado por todos los que sintieron y degustaron el valor de la tradición, se llama desde ayer Vía Roma y en su iniciación las águilas imperiales y los símbolos del fascio se entrecruzaron con el laurel de la victoria» (47). Tota una mitologia del nou ordre

que crearia un **clímax** sobre el qual es fonamentaria el nou règim, que utilitzaria la via pública, els edificis escolars, o les expressions de la cultura arquitectònica, pintura, literatura etc. per a mostrar i evidenciar les coordenades ideològiques sobre el qual se sustentava.

LA REPRESSIÓ CULTURAL

La segona gran constant de la repressió cultural del règim seria, naturalment, la repressió de les cultures autòctones. La cultura catalana fou, tal vegada, la més castigada de les cultures nacionals que conviuen a l'estat Espanyol. A Mallorca, la repressió es concertà especialment en desunir els moviments d'intellectuals de caire catalanista que entroncaven amb la tradició històrica de Mallorca i que feien o podien fer perillar el triomf sòcio-cultural del nou règim. La intel·lectualitat mallorquina, exceptuant els germans Villalonga i alguns d'altres de menor talla, convergien en considerar que entre Catalunya (Principat) i Mallorca hi havia uns lligams històrics i culturals que feien possible aquella triple afirmació d'«unitat de sang, de llengua i de cultura» (40) en aquesta convicció, tendència que s'havia desenvolupat des dels anys llunyans de la Renaixença fins als primers anys de la República, en què cristallitzaria en formacions polítiques de caire mallorquinista, tant coincidien intellectuals de dretes com Guillem

LLUC

Bolletí
de
subscripció

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** (300 ptes. per tot l'any **1979**), quantitat que pagarà

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC**, apartat de correus 619, Palma de Mallorca, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

El triomf del
«Movimiento»:
imperialisme
del castellà.

Forteza, Miquel Ferrà, Joan Pons... com d'esquerres Emili Darder, Alexandre Jaume, Gabriel Alomar. Aquesta tendència havia, naturalment, de xocar amb la concepció dels valors culturals que caracteritzava el règim de Franco. L'exaltació del paper de Castella (48) en la formació i el destí d'Espanya era el suport ideològic que havia d'encunyar una política cultural fonamentada en la repressió de les cultures autòctones i en la sobrevaloració d'una cultura «espanyola» conservadora i tancada a l'exterior.

L'ASSOCIACIÓ PER LA CULTURA DE MALLORCA

Abans de la Guerra la vida cultural mallorquina havia estat impulsada pels intel·lectuals de més talla de Mallorca a través de l'Associació per la Cultura de Mallorca. Fundada el maig de 1923 era, segons pròpia definició (49) un «grup d'homes de bona voluntat, no massa joves per no viure amb els peus en terra, ni massa vells per haver caigut dins un gris excepcionalisme», que es proposaven una «tasca nova». «Els fills de Mallorca, que sabem que la primera de les nostres obligacions civils és infiltrar en els cors de tots els germans de pàtria l'estimació a l'esperit d'aquesta pàtria i més que l'estimació, un deliri, un culte a la llengua que hem heretat dels nostres pares, a manera de signe d'independència, no podien donar-nos

per vençuts en veure que una i altra vegada s'obstaculitzava el nostre ideal de germanor per l'imperi artificial i humiliant de la rutinosa organització de la nostra vida col·lectiva, mancada de fa segles de saba popular, desposseïda d'entusiasme legítim, alimentada només de positivismes innobles (50). No podíem donar-nos per vençuts perquè la nostra joventut netalement mallorquinista no espera la reconstrucció patriòtica per via de miracle, sinó per la via de sacrifici (...) Avui ens veim virtualment més forts que l'enemic. Ell usa armes suïcides. Nosaltres, armes vivificants. Ell es manté del que donen mans estranyes. Nosaltres ens mantenim de reserves pròpies i inesgotables. Tot el nostre treball ha de consistir a fer veure an el poble quines són aquestes reserves pròpies, a infiltrar dins l'esperit del poble el convenciment absolut que aquestes reserves són inesgotables, per molt que s'obstinin els enemics de Mallorca a voler-les presentar com a cosa utòpica, ja que ningú no

(43) Sobre la depuració dels textos d'història vegeu la definició de la història d'Espanya que en fa un manual de la postguerra. «Definició.—Historia de España es la exposición verídica y ordenada de los hechos importantes realizados por el pueblo español en todos los períodos de su existencia y en todas las esferas de su actividad». O aquest altre fragment

referint-se a la República: «En febrero de 1936 se alzaron con el triunfo electoral las izquierdas. Desde ese día no hubo paz. Las leyes se mancillaban, la Patria se miraba con desprecio, se dividía el territorio nacional, se injuriaba al ejército en las solemnidades y desfiles, se quemaban Iglesias y conventos, se asesinaba a sacerdotes y empresarios; era, en fin, el desorden, la muerte de la Patria».

(44) TAMAMES, Ramón. «La República, La Era de Franco» Ed. Alfaguara, Madrid, pág. 550.

(45) No cal dir que don per sabut el paper de propaganda política que té l'escola, com a instància de reproducció del sistema social imperant en la societat, independentment del caràcter, més o menys, «propagandístic» que tenguí.

(46) «EL DIA» de 1939, abril, 24, en aquesta data publica una nota en què diu: «Los nombres de los Grupos Escolares deberán llevar nombres de figuras representativas de nuestro Movimiento; héroes de nuestra Cruzada; Maestros muertos en campaña o asesinados por los rojos; personalidades altruistas en el orden docente».

(47) Publicat a «EL DIA» el 22 d'abril de 1937.

(48) «Si Castilla muere, España muere; mientras Castilla esté dormida, dormirá España» frases com aquesta publicada a «Baleares» el 23 de juliol de 1939, agafant una cita d'Onésimo Redondo, són freqüents en les arengues feixistitzants. En aquest sentit convé dir que no és patrimoni del règim de Franco aquesta incomprensió de les cultures de l'Estat Espanyol, veiem aquestes cites, de personalitats de la cultura, que gràcies a la nul·litat dels 40 anys, s'han vist, segurament, sobrevalorades. «Ni entonces ni ahora empuja la nave de Castilla la más leve ráfaga de imperialismo; cuando el castellano triunfó en las regiones hermanas de Castilla, no hubo disposición alguna que lo impusiera [recordí el lector les dues anteriors parts d'aquest article] fue el genio de Castilla, movido entonces por los cerebros más fuertes de la raza, el que determinó la adopción libérrima de nuestra cultura y de nuestras letras por las regiones gallega y catalana». (Aquesta cita és de Sánchez Albornoz, d'un discurs sobre la defensa del castellà a les regions autònomes, fet a les Corts de Madrid D. S., 22-X-31, p. 1884-1887). La cita ha estat recollida de LA GENERALITAT DE CATALUNYA. II Política Cultural. Ed. Undarius. Colec. Textos. pp. 72 i 73. Cites d'aquest nivell podríem recollir-les d'Unamuno, Ortega i Gasset, Madariaga...

(49) V. la PROCLAMA de la Fundació de l'Associació per la Cultura de Mallorca. MIR, Gregori, El Mallorquinisme polític Vol. II. pág. 69, Ed. Catalanes de París.

(50) Probablement es referesquí a les actituds claudicants respecte a la nostra cultura, protagonitzada per aquells que justifiquen la castellanització de Mallorca, duits de la convicció que, als mallorquins, els interessa l'adopció d'una llengua «universal».

pot atrevir-se a presentar-les com a cosa agonitzant, **malgrat l'esforç de molts per matar-les**. Vet aquí un apòstolat fàcil: el descobrir a cada mallorquí el que té a dins de patriòticament noble. Vet aquí una cultura de planera divulgació; el mostrar a cada mallorquí el que signifiquen els seus propis sentiments d'amor a tot el que és nostre, mantenguts avui d'una manera vaga, inconscient. Vet aquí una redempció d'eficàcia definitiva: **recordar a l'esclau els títols de llibertat que té per herència directa**. I acaba aquesta PROCLAMA dient «El poble de Mallorca ha d'esser dòcil a la predicació de la jove «Associació per la Cultura de Mallorca» com el camp assedegat és àvid de la pluja; facem aquesta tasca amb dolcesa de cor i fins els nostres naturals enemics no sabran sortir de la confusió que els produiran el nostres èxits. Guanyat l'èxit d'aquesta nova tasca que ens imposam amb la valentia que dona el ple coneixement del deure i de la fortalesa de la convicció, tots els altres èxits se'ns donaran per afegidura» (51). Aquest era un veritable programa, contundent, i inequívoc, de voluntat de lluitar perquè Mallorca recobràs la seva personalitat malmesa.

LA LUCIDESA DELS NOSTRES INTELLECTUALS

Els homes de l'Associació per la Cultura de Mallorca, eren, sobretot homes de lluita, conscients de la situació socio-cultural de Mallorca, i conscients de la unitat de sang, de llengua i de cultura que agermanen Mallorca i Catalunya. Aquests homes que impulsaren durant els tretze anys de vida, l'A.C.M., foren els qui possibilitaren la vertebració política de Mallorca, en la mesura que així ho puguem considerar, i foren el darrer testimoni de la nostra cultura en llibertat: «Mallorca, exceptuant alguns comptadíssims homes d'esperit romàntic, ha estat un vast aplegament d'individus amb el sol aglutinant del servilisme als poders arbitraris de Castella» (52). «(...) Entengueu bé que no dic política nacionalista, perquè Mallorca no és una nació. Mallorca és un fragment de nacionalitat que, políticament, se'n diu regió» (53). «Penseu que si desaparegués la nostra Mallorca no fóra per incorporar-se directament al Gran Tot, sinó absorbida dins un altre poble. Es perdria una petita ciutat ideal, perfumada d'orient, del món llatí i hel·lènic, per convertir-se en raval amorf d'una altra vila estranya, vers la qual, com recentment observava Gabriel Alomar, no gravita cap força viva del nostre esperit. I certament no és d'aquests ravals, habitats per ciutadans de segon ordre, sinó del cor de la Ciutat autòctona, que ixen els herois i els gran treballadors de la humanitat a la faisó de Ramón Llull» (54). «Cal que el nostre poble conegui ben bé per endavant l'aspiració,

avui per ell un tant imprecisa, dels qui ens hem deixat titular mallorquistes, però que en tenim prou amb dir-nos mallorquins quan donem a aquest mot, equivalent per nosaltres a català de Mallorca, una plenitud dignificadora de sentit» (55). «Esser català de Mallorca no suposa la necessitat, ni tan sols la conveniència, que la nostra illa s'hagi de sotmetre forçosament a la Catalunya del continent. Vol dir simplement que la nostra sang és sang catalana i que la llengua que parlam és la catalana. La raça i la llengua constitueixen respectivament el cos i l'esperit d'un poble, i un poble que viu amb el mateix cos i mateix esperit d'un altre poble és evidentment el mateix poble» (56).

Totes aquestes referències, i moltes més que ens consten documentades, eren l'evidència d'un país que començava a moure's, els fruits del qual no els vàrem poder collir. La vitalitat de la germanor entre catalans de Catalunya i catalans de Mallorca, explicitada en el «Missatge dels Intel·lectuals catalans als mallorquins» (57) i la «Resposta als catalans» (58), havia d'esser l'inici d'un altre tipus de relació canalitzada per la Comunitat Catalano-Balear. Ens diu Massot i Muntaner, en el seu darrer llibre: «Els primers actes programats per la Comunitat Catalano-Balear foren una visita col·lectiva a Mallorca, el 21 de juny de 1936, i un concert de l'Orfeó Català, el 25 del mateix mes. Amb tot, el 18 de juny de 1936 aparegué a la premsa de Mallorca una nota segons la qual el comitè organitzador a Barcelona de la Comunitat Catalano-Balear havia comunicat al de Mallorca que havia decidit d'ajornar aquests actes —a causa d'una vaga de cambriers precisa Andreu i Fontirroig— i que, si no es podien fer al cap de poques setmanes, serien retardats fins a la tardor. Andreu i Fontirroig ens assabenta que la data definitiva era el mes d'octubre i que, simultàniament, a Mallorca era preparada una expedició al Principat, a fi de tornar la visita als "catalans". L'aixecament del juliol ho impossibilità» (59) (60).

L'ANTI-CATALANISME

El desmantellament de la cultura autòctona havia d'aconseguir-se, en primer lloc, amb la neutralització d'aquell nucli de catalanòfils signants del «Manifest» (61) i el desencadenament d'una campanya de «caça de bruixes» contra tots aquells sospitosos de col·laborar amb el «separatisme rojo», car la «Espanya del Imperio» no podia compartir-se amb altres cultures (catalana) que en darrer terme era «separatista». «El instrumento del separatismo catalán ha sido su lengua» (62); era «marxista». «Mallorca victoriosa aniquila a los marxistas catalanes que venían a su conquista» (63); i era «atea». «El salvajismo

de los sin Dios» (64). El fet que no hi hagués una intel·lectualitat mallorquina que no fos simpatitzant del catalanisme, esperonà succesives campanyes de desprestigj contra tot allò que sonàs català. «En las [elecciones] de Barcelona el separatismo muestra su entusiasmo maldiciendo a la Malrie Patria» (65). «Nacionalismo criminal». «Catalanistas encubiertos en su mayoría con antecedentes que hubieran bastado para recluir a algunos de ellos en un campo de concentración» (66) «la atmósfera podrida de Cataluña anarco-sindicalista» (67). Aquí es interessant reproduir la cita de Massot i Muntaner: «Cuando, por consideración amistosa a José María Cruset —diu Ignasi Agustí— escribí a Antonio Tovar, a la sazón —me parece— director general de Cultura Popular —o como se llamara entonces— para que autorizase la publicación de las obras de Jacinto Verdguer, consintió en decir que se publicaran, pero con la ortografía original, como si el diccionario de Fabra no hubiera existido» (68) i en un altre capítol referint-se a la censura diu «sobre la base que se trata de ediciones "en mallorquín", destinadas a un mundo marginal y ajeno al área cultural específicamente catalana» (69). Aquestes són dues evidències, clares, de les intencions exactes de la política cultural que definirà el règim de Franco, respecte a la nostra cultura. Per sobre de tot, el franquisme intentarà rompre el procés de convergència que duïen el intel·lectuals de Mallorca i del Principat. La unitat de la llengua era en aquells moments de silencis l'únic vincle afermador de la unitat de les terres d'aquí i d'enllà la mar. El nou règim es proposà de rompre'l.

La CULTURA DE GUERRA

L'eclips del teatre «regional», única manifestació cultural autòctona que encara no havia desaparegut, arriba l'any 1938 «coincidint amb les consignes més rígides i centralistes» (70) víctima dels problemes de censura... i d'un ambient hostil a tot allò que no fos exaltació dels valors nacionals espanyols. Un ambient de consignes com «Tu opinión vale muy poco; puedes guárdartela. Tu dinero vale mucho; debes ponerlo en circulación» (71) de mobilitzacions per celebracions de triomfs militars, actes religiosos (?) per l'acabament de la guerra, les arengues de Ràdio Mallorca, i, en definitiva la tensió d'estar en «estat de guerra» i aquí hem de recordar la repressió política; els assassinats a la vora dels camins, etc... El terror, i crec que és la paraula ajustada, no havia d'afavorir el creure de la nostra cultura.

L'any 1937, al gener, començava a funcionar el «Teatro Azul» que «dependent de la Delegació de Prensa y Propaganda de FE y de las JONS, estrenà **Un cuento azul**, de Gabriel Cor-

tès, autèntic drama de guerra, naturalment de **propaganda** nacional. Poc abans havia estrenat **Ficha Azul**, de Gabriel Fuster, que en aquells moments tenia una participació molt acusada en la repressió de Manacor» (72). La repressió de les publicacions en català fou implacable des del primer moment de la guerra i no seria fins molts més tard, a les darreries de la dècada del quaranta, que el nostre idioma apareix en la premsa, poemes sobretot. «El teatre català fou substituït pel teatre "en español", les edicions de llibres en català anaren esdevenint impossibles, hi hagué un intent gens dissimulat d'unificar la cultura sota el signe de Castella i el català fou tolerat només en l'esfera de les relacions purament domèstiques i familiars» (73).

ALGUNES CONCLUSIONS

Fins aquí hem intentat de donar alguns elements per fer algunes reflexions sobre què ha estat la repressió cultural sobre el nostre país. Hem pogut comprovar que la nostra intel·lectualitat ha coincidit, al llarg del període de temps que hem tractat, en què Mallorca té una cultura, i una llengua comuna amb el Principat i el País Valencià, i que totes aquestes terres conformen un poble. Per un altre costat ens adonem que la política cultural que l'estat central ha aplicat als Països Catalans, ha tengut dues constants: la de respondre al propòsit d'estendre la cultura castellano-espanyola dins les terres catalanes a la vegada que s'oposava sistemàticament al conreu i extensió de la nostra cultura. Una segona constant ha estat el crear i estimular rivalitats entre les distintes regions catalanes: fomentar la rivalitat Mallorca-Catalunya; País Valencià-Catalunya. Menorca-Mallorca; Eivissa-Menorca, Tortosa-Tarragona (la cinquena província), Manresa-Barcelona. etc. tot intentant, per tots els mitjans, la destrucció de la consciència d'unitat, de pertànyer a una mateixa nissaga, de formar un mateix país, que és latent Països Catalans. Per finalitzar, aquests llargs articles, hem constatat que la nostra cultura, i la nostra consciència nacional, ha avançat, ha progressat, cada cop que la normalitat política ha permès les llibertats públiques a l'Estat Espanyol. Això ens fa esperar que altra vegada, la cultura catalana sabrà, amb la modestia i l'afany dels seus treballadors, superar les ofensives castellanitzadores que són presents al país, i continuar dignament l'obra llegada per aquells homes i dones que han fet possible que avui, encara, hi hagi possibilitats de refer el país.

XAVIER GARCIA-CASSANYES

(51) V. PROCLAMA de la fundació de l'Associació per la Cultura de Mallorca. MIR, Gregori, op. cit. pàgs. 70 i ss.

(52) FORTEZA, Guillem. Conferència **Sobre l'autonomia** de Mallorca, donada el 26-XII-18. Recollida del **Mallorquinisme polític** Vol. II, pàg. 25.

(53) FORTEZA, Guillem. *Idem*. anterior pàg. 34.

(54) FERRA, Miquel. Conferència donada **Sobre l'ideal Mallorquí** el 3-I-25. Recollida del **Mallorquinisme polític** Vol. II, pàg. 100.

(55) FERRA, Miquel. *Idem* anterior. pàg. 105.

(56) SALVA, Antoni. Publicat a **La Nostra Terra** Octubre-1932. Recollit del **Mallorquinisme polític** Vol. II, pàg. 322.

(57) El Manifest, publicat a «La nostra Terra» el maig de 1936, i reproduït «La Almudaina» el 23-V-36, acabava dient: «Els mallorquins han contribuït a la nostra Renaixença amb realitzacions essencials. Sempre ho hem reconegut així i l'esforç mallorquí ha estat per nosaltres sempre valorat. Es just, doncs, que els catalans manifestem la nostra gratitud i la consagram en la forma més duradora, que és l'espíritual. Per això, ensems que saludem fraternalment els intel·lectuals de Mallorca, fem una crida a les entitats animades pels ideals de la Renaixença i a les corporacions públiques de l'una i l'altra terra perquè es disposin a dur a bon terme ben aviat actes que consagrin la nostra germanor i la nostra comuna esperança i institucions que organitzin i intensifiquin l'acció exemplar de Mallorca en el camp de la cultura». Extret del **Mallorquinisme polític** op. cit. pàg. 327.

(58) La Resposta, publicada a «La Publicitat» 14-VI-1936 i a «La Almudaina» el 10-VI-1936, de la qual n'hem reproduït fragments a l'article anterior, acabava amb aquest paràgraf: «Davant el miracle vivent d'una cultura catalana que desplega als nostres ulls la seva carta de ciutadania en els centres de la cultura universal, ni defugim de prendre posicions al seu redòs amb tota la modestia del nostre esforç. Aquesta adhesió, instintiva més que no reflexiva, tal volta fins avui, hem de fer-la conscient, viva i estesa a tot el nostre poble. I així responem a la crida que ens és feta, disposats a col·laborar en tots aquells actes i projectes encaminats a consagrar la nostra germanor essencial i la nostra comuna esperança». Extret del **Mallorquinisme Polític** op. cit. pàg. 330.

(59) Els dies 29, 30, 31 (d'octubre) i 1 (de novembre) de l'any 1977, va cloure a Mallorca l'àmbit de Literatura de Congrés de Cultura Catalana. Arribaren devers 300 escriptors de Catalunya i el País Valencià, per a prendre part en els actes de la final de l'àmbit [veure el meu article a revista **Lluc**, desembre 1977, pàg. 11 (291)]. El Congrés va voler enllaçar l'avui amb el passat del nostre país, i va voler que aquell viatge que no es va

poder produir, es fes llavors, 41 anys després.

(60) MASSOT i MUNTANER, Josep. **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra** (1930-1950). Biblioteca Serra d'Or núm. 14. pàg. 59.

(61) La premsa de Mallorca en referir-se a la «Resposta als catalans» l'anomenava el «Manifesto».

(62) Extret d'un article de Pedro de Alvarado titulat **Reconquista nacional: La herida abierta de Cataluña**, publicat a «El Dia» el 24, juliol, 1937.

(63) Sense firma apareix una «crònica» del desembarcament de Bayo a les costes de Manacor i Son Servera. El títol de l'article és el de la cita. «La Almudaina», 18-agost-1936.

(64) Cita extreta de l'article titulat **Estampas de hospital**, publicat per F. Ferrarri Billoch a «La Almudaina», el 13-agost-1936.

(65) Cita extreta d'un article sense firma titulat **Las elecciones del 16 de Febrero** publicat a «El Dia» el 17 de febrer de 1938.

(66) Cita extreta d'un article firmat per A. Martínez Tomás, titulat **Catalanes y Catalanistas** publicat a «El Dia» el 27-juny de 1937.

(67) Cita extreta d'un article de M. Zaforteza (Batle de Mallorca en els primers anys del franquisme) titulat «Gloria» i publicat a La Almudaina el 9-març de 1937.

(68) MASSOT i MUNTANER, op. cit. pàg. 250 i 251.

(69) MASSOT i MUNTANER, op. cit. pàg. 200.

(71) A «La Almudaina», durant el temps de guerra apareixen per ordre gubernativa unes consignes, que anaven canviant el text segons les circumstàncies, publicades a primera plana. La que citam correspon a la del dia 17 de gener de 1937.

(72) MASSOT i MUNTANER, op. cit. pàg. 176.

(73) MASSOT i MUNTANER, op. cit. pàg. 176.

«Els cossiers» de Montuïri

per Joan Miralles i Montserrat

La vila de Montuïri és una de les antigues viles reials fundades pel rei Jaume II de Mallorca l'any 1300. En el segle XIV la societat mallorquina en general —i la montuïrera en particular— estava formada per tres cunitats ètniques ben diferenciades: els repobladors cristians, que provenien majoritàriament de Catalunya, els jueus, i els esclaus, de procedència diversa. Dins aquest ambient del gòtic, i com a fruit de la pietat popular medieval, sorgeix la processó del Corpus, nascuda sobre l'esquema de la recepció cívica del sobirà en visita oficial. Aquesta processó, de protocol molt rigorós, va precedida del anomenats **entremesos**, figures a peu o damunt roques, castells, cadafals, etc., alguns de tema bíblic i d'altres formats per elements estranys o anteriors a la festa, com és ara certs animals mítics o monstrosos com el drac, l'àguila, els cavallets, o bé els gegants, o, fins i tot, alguns balls, per exemple el ball de bastons, d'alguns llocs del Principat, o el dels cossiers, que guarda prou consemblances amb l'anterior.

Les danses dels cossiers neixen com a representació de l'alegria popular del gòtic, com a representació d'un paradís en festa, d'un paradís on segons Francesc Eiximenis hi ha «jocs, cants, balls e rialles». Estam davant una dansa col·lectiva, una dansa rítmica i entusiasta, plena de color i de sensualitat. Com a ball plenament inscrit en l'esperit medieval participa, d'un costat, del respecte i consideració a l'autoritat civil i eclesiàstica, cosa especialment visible en **es mocadors** i **l'oferta**; participa també, en les lletres de les tocadetes eròtiques i picants la major part d'elles, de l'espontaneïtat medieval; i, així mateix, d'altres elements ens palesen la creença en certs símbols màgico-religiosos: les **reliquies** del vestuari, la presència del número set en el nombre de balladors, la posició en cercle a l'entorn de la dama, la victòria simbòlica de la dama damunt el dimoni a la fi de cada peça, etc.

Temps enrera eren moltes les poblacions mallorquines, i també catalanes, que tenien cossiers en les festes populars. A Mallorca consta que n'hi havia almanco a Porreres, Campos, Felanitx, Santa Maria, Sineu, Valldemossa, Sóller, Pollença, etc. A més, a Manacor i a Alaró subsistiren fins a principis del present segle. Avui només persisteixen a Algaida i a Montuïri, si bé sembla que darrerament hi ha intents de fer reviscolar els d'Alaró.

Avui dia només les Agüeles i Sant Joan Pelós de Pollença s'han mantingut fidels a la festa que els conforma: el Corpus Christi. Per contra, les danses dels cossiers se n'han anat apartant i han passat a ésser interpretades en una altra festa, sobretot en la diada del patró local. Així tenim els d'Algaida, que surten els dies de Sant Jaume i de Sant Honorat, els de Montuïri per la Mare de Déu d'Agost i per Sant Bartomeu, els d'Alaró per Sant Roc i la Mare de Déu d'Agost. També els de Manacor sortien en aquesta darrera festa. Un temps el cossiers de Montuïri sortien a Completes, ballaven la primera davant la rectoria i després de la Missa Major sortien per a recollir donatius per als premis de les corregudes del cós, en què participaven activament. El mateix dia de Sant Bartomeu (24 d'agost) encapçalaven la processó de l'horabaixa ballant **es mocadors**. Avui

Sa dama, en primer terme, i un dels cossiers.

dia els sis cossiers, la dama i el dimoni, acompanyats pel fobioler, que toca el fobiol i el tamborí, surten ja el dia de la Mare de Déu d'Agost, per a la recollida de les joies de les corregudes de Sant Bartomeu, si bé aquest dia ballen vestits de paisà. Després tornen sortir l'horabaixa del dissabte de Sant Bartomeu. L'endemà, dia de la festa del patró, surten el matí i ballen davant algunes cases particulars i cafès, on són obsequiats. Acompanyen les autoritats eclesiàstiques des de la rectoria a l'església parroquial i després les autoritats civils des de la Casa de la Vila, per a la Missa Major o Ofici, tot ballant **es mocadors**, amb acompanyament de xeremies, fobiol i tamborí. Al moment de l'ofertori de la missa interpreten **l'oferta**, i després de la funció ballen davant i dins la Casa de la Vila.

Pel que ara sabem el cossiers mallorquins no surten documentats fins al segle XVI, concretament a Sóller l'any 1544. Sembla que el segle XVII, en plena època barroca, tengueren un gran apogeu, designats sovint amb el nom de **ball de cossis**. Els de Montuïri, curiosament

Un dels balls dels cossiers
interpretat a la plaça de ses tres creus

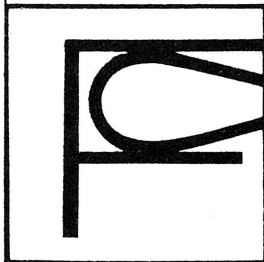
no es troben consignats fins a l'any 1821. Per contra, a Catalunya, ja trobam un **ball del scosi** a Tarragona el 1403 i a Manresa **los scosis** el 1466, noms tots ells que segurament són deformacions populars del mot **cossier**.

Les danses i toques dels cossiers de Montuïri són: **flor de murta, mestre Joan, es gentil, sa gallineta rossa, s'obriu-mos, el rei no poria, sa dansa nova, es mercansó, sa mitja nit, es mocadors i l'oferta. L'oferta i gentil Senyora** són també els noms de dues peces dels cossiers d'Alaró. Els títols de les toques dels cossiers algaidins són molt semblants als de Montuïri i segurament tenen un origen comú: **flor de murta, mestre Joan, sa titoieta, s'obriu-mos, els reis, sa dansa nova, es mergansó, sa mitja nit o ses corregudes, ses bombes i l'oferta**. Com ja digué l'illustre musicòleg Josep Massot **flor de murta** és l'Alma Mater de totes les peces. **Sa mitja nit** encara a principis de segle era emprada així mateix per tal d'animar les corregudes del cós. Els cossiers i la dama hi intervenien activament, però de tal manera que els cossiers sempre deixaven arribar primer la dama a la meta. En el moment de donar el «sus» per arrencar a córrer se'n tocaven els cinc darrers compassos. En el ball dels mocadors intervenen així mateix les xeremies a més del fobiol i del tamborí. Aquesta dansa és inter-

pretada avui anant des de la rectoria a l'església i sortint de l'església cap a la Casa de la Vila. L'oferta té lloc només durant l'ofertori de la Missa Major. Una vegada acabada l'oferta dels cossiers aquests es retiren del presbiteri, i comença l'oferta general animada per les xeremies, fobiol i tamborí, que consisteix en anar a besar tot el públic assistent la petita imatge de Sant Bartomeu col·locada al presbiteri. Els cossiers actuals de Montuïri ja no ballen **es gentil ni sa mitja nit**. Les danses dels cossiers tenen algunes d'elles, lletra pròpia, en general de caràcter eròtic i picant, i temps enrera servien com a guia per a facilitar l'aprenentatge dels balls. Es possible que antigament els mateixos cossiers cantassin aquestes lletres durant l'execució de les danses, talment com sabem que ho feien els de Sineu al segle XVII davant la Mare de Déu morta.

El vestuari dels cossiers gira entorn dels colors groc, vermell i verd, sempre damunt fons blanc, i en l'execució dels balls sempre es col·loquen en situació alternada. El cossier vesteix camisa blanca amb cenyidor color de rosa i faixa ampla de color. Les espatlles i pits són coberts amb una capeta o esclavina anomenada **sa punta**. Al pit i al capell un temps duïen unes estampetes de color representant imatges de sants brodades en or amb trossets de vidre rectangulars cosits a la tela, anomenades aquí **relliquis**, i en altres llocs **defensius o preservatius**. Avui, però, només en duen al pit, mentre que en el capell tenen purament el vidre rectangular, però sense cap imatge. Una altra peça és el **tunel**, deformació del mot **tonell**, que temps enrera designava genèricament una «espècie de falda o gonella curta de seda que duïen els homes a l'època que anaven vestits a l'ample. Davall duen calçons amb bufes blancs, unes calces blanques, cobertes de fils de cascavells posats en diagonal i espardenyas blanques. Es cobreixen amb un capell de palla d'ala ampla recollida cap damunt en forma de capell de teula, decorat amb flors artificials. La flocadura en forma de tres ramets, que penja del capell, té el nom de **macada**. En les dues mans tenen un mocador de seda i un manadet d'alfabeguera. Els vestit de la dama és un pantaló corrent blanc i falda de seda florejada més llarga que la dels cossiers. A principis de segle aquesta falda anava amb **merinyac**, i d'aquesta manera prenia més fona i quedava més enravenada. La brusa que duu en temps antic estava adornada amb tres fileres de botons d'or fi, una en el pit des del coll, i les altres dues a les mànigues, des de l'espatlla fins al puny i la part anterior del braç. La dama no porta esclavina i el capell és pla i re-

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugenia - 1 - D - teléfons. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

tallat. Fa temps la dama marcava el ritme lels balladors amb una anella metàl·lica amb unes **cascavelles**, grosses com una nou, i amb una cinta de seda que anava serpentejant, tot el qual duia en la mà esquerra. Ara la dama té en la mateixa mà uns **cascavells**, petits com avellanets, que li serveixen també per marcar el ritme. El dimoni va amb la cara tapada amb una carota de fusta amb banyes de boc enrevoltillades, un vestit de sac lligat amb corda de colors vius i dibuixos representatius de l'infern. Maneja una barrota llarga ben esporgada i unes escorretjades que li serveixen per tallar celló entre el públic i divertir la jovenalla. Darrere duu penjat un picarol el qual intenten fer sonar el allots més agosarats. Sembla que antigament els cossiers anaven emmascarats amb caretes, tal com consta en la documentació del s. XVI, i tal com va encara avui el Sant Joan Pelós de Pollença.

L'etimologia de **cossier** no té res a veure amb Escòcia, com digué l'arxiduc Lluís Salvador, ni tampoc amb el mot **cossi**, tal com s'ha interpretat popularment des de fa segles. En realitat es tracta d'un adjectiu que devia significar «corredor», derivat del substantiu **cossia**, inicialment «correguda». A l'edat mitjana aquest darrer mot designava l'«espai de la coberta d'una galera comprès entre les cordes i l'artilleria», o, més concretament, el «passadís central d'una galera, que separava els bancs dels remers de babord del d'estribord». D'aquí ve que un dels càstigs dels remers consistia en **córrer la cossia**, és a dir «recórrer de cap a cap l'embarcació assotat pels altres mariners». En alguns llocs del Principat hom alludeix encara al mal quan **fa la seva cossia**, és a dir, quan «segueix el curs», o al fet d'**anar de cossia**, en el sentit de «cercar una cosa amb interès i insistència». És remarcable, d'altra banda, el caràcter itinerant dels cossiers en encapçalar la processó del Corpus o del sant patró de la localitat. Tampoc no hem d'oblidar que fins a principis del present segle els cossiers eren vertaders

corredors quan participaven en les corregudes del cós. Avui en dia aquest aspecte especialment dinàmic és visible encara a l'**oferta**, i, sobretot en **es mocadors**. Tot això ens indueix a pensar en la possibilitat que els cossiers, abans de passar a formar part de l'avantguarda de la processó del Corpus, fossen els intèrpretes de qualque antic joc o jocs d'especial destresa i exercici gimnàstics, possiblement amb lletra pròpia, que després serien configurats com a balls sacralitzats en passar a formar part de la processó. És sabut que en definitiva la dansa no és més que una força particularment completa d'un joc, un joc musicat amb varietat de figures i particularment mogut.

Quant a la simbologia d'aquests balls algú hi ha volgut veure una dansa primitiva amb un significat màgic-religiós de culte a la fertilitat. D'altres n'hi ha que li donen una interpretació estrictament religiosa d'acord amb la qual tendríem l'ànima, representada per la dama, i els set pecats capitals, personificats pels cossiers en general. N'hi ha que en la dama veuen senzillament una representació del Bé, que a la fi de cada ball trepitja i passa per damunt el Mal, personificat pel dimoni. D'altres, encara, entenen que els cossiers representen dos bàndols en lluita, o, si més no, en competició lúdica, com es veu ben clarament en el ball de **broquers** de Manacor. Sigui com sigui, avui, d'una manera més pròxima i popular, veim que els cossiers encarnen un símbol poderosament vitenc de la nostra cultura tradicional, i a part del seu evident interès històric-antropològic representen sens dubte un dels senyals d'arrelament més característics de la nostra consciència col·lectiva nacional.

JOAN MIRALLES I MONSERRAT

A Mallorca, 16 d'octubre del 1978

OBRES DE JOAN PONS MARQUÈS

Un dels literats i erudits més representatius de Mallorca (1894-1971)

Seleccionades pels Pares Miquel Batllori i Joan B. Beltran, S. J.

Edició en cinc volums, patrocinada per la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat

Volum I: BRINS A L'ORATGE. VERSOS D'ABANS D'AHIR. Pròleg biogràfic per Francesc de B. Moll. Pròleg literari per Josep Maria Llompart.

Volum II: CRÍTICA LITERÀRIA, I. Pròleg de Joan B. Beltran.

Volum III; CRÍTICA LITERÀRIA, II. Pròleg de Miquel Dolç.

Volum IV; HISTÒRIA I POLÍTICA. Pròleg de Miquel Batllori.

Volum V: ART I CULTURA. Pròleg i Bibliografia per Gabriel Llompart, C. R.

Preu total dels cinc volums: 1.500 pessetes

Distribució: **LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Palma de Mallorca**

L'Església nostra

1978 per a l'Església catòlica: un recobriment d'alè i esperança?

Un any de tres papes ha estat el que clourem dins breus dies. Un any en què l'Església, universalment, ha estat notícia per aquest fet singular. Si bé a l'hora d'encetar un any nou, no es beslluma prou clara la «novetat», sempre desitjada de molts, temuda d'uns altres, necessària —crec jo— amb què l'Església ha de començar decididament a trescar una nova ruta en la història «amb l'ajuda de Déu i dels homes», com deia el capvespre del proppassat 16 d'octubre, un papa nou, vingut d'un

país llunyà, que, ple d'experiència, de fe i de lluita, iniciava el seu ministeri petrí saludant els germans i germanes que no se'n sabien avenir, encara, de l'elecció del bisbe de Cracòvia per a la Seu romana.

Un altre any també per a l'Església nostra, que navega en aquesta illa, que entreveu horitzons, ni massa clars ni massa tèrbols, d'un arrelament a la pròpia terra i es va esforçant —en declaracions i en alguns fets— per compartir aquest moment de lluita i d'esperança.

SI, A L'AUTONOMIA

Comencem per ca nostra. La diada de la «Beateta» —pura coincidència— al castell de Bellver, testimoni mut de ventures i desventures del nostre poble, estrenaven gojosament pre-autonomia les Illes. Aquell 28 de juliol els parlamentaris del 15-J i altres forces polítiques festejaven una petita victòria i s'engrescaven en remeiar la desfeta que ens infligí el règim borbònic en el s. XVIII. En Consell interinsular ha començat a caminar, amb uns caminadors prou estrets, gens faguers.

L'Església de Mallorca ha estat atenta a aquest moment històric. Fins i tot s'ha notat una certa pressa per arraconar quaranta anys de franquisme, viscut de vegades ferventment i altres cops passivament, per les nostres jerarquies eclesiàstiques. Hi ha pressa i tot per esborrar noms d'un «caído» i dels altres de les façanes dels nostres temples i per desentendre's de presidències civils als actes litúrgics. Però anem per parts.

Les fites del que podríem dir L'ESGLÉSIA NOSTRA PER L'AUTONOMIA són aquestes: 26 de febrer, declaració del Consell episcopal al Full dominical; primers dies d'abril, es fa públic el document **Església i autonomia**, que reproduceixen dos diaris de Ciutat i LLUC comenta en el nostre número de maig-juny. Dia 6 de maig el Consell presbiteral aprova la ponència doctrinal **L'Església de Mallorca davant les noves realitats polítiques del nostre poble**. Dia 23 de maig la permanent del Consell presbiteral publica els **Criteris d'actuació de l'Església de Mallorca davant les noves realitats polítiques del nostre poble**, que, com es pot entendre, són la conclusió pràctica de l'esmentada ponència doctrinal.

Sens dubte el document **Església i autonomia**, redactat pels «capellans dels primers dimarts» (una trentena) és, entre tots, el més valent, clar i totalitzant. No té mitges tintes i anomena les coses pel seu nom. Per trobar-li un precedent, hauríem de recular fins al pontificat del bisbe Pere J. Campins: de llavors ençà mai un grup d'Església havia pres una postura tan ferma en defensa dels drets del nostre poble.

La línia marcada per tots aquests documents, privats i oficials com veim, va influïnt dins les decisions pràctiques i quotidianes, si bé no a tot arreu. Hi ha clares resistències en sectors de la clerecia i del laïcat. I no

és d'estranyar. El castellanisme més groller —i mal pronunciat— senyoreja a la majoria d'esglésies de Ciutat i a algunes de la part forana —vegeu horaris de misses—, i en la catequesi i en els col·legis religiosos els buits són considerables.

Es va mantenint l'esperança de tenir una Província Eclesiàstica pròpia per a les Illes i, encara que més llunyana, la d'aconseguir una Conferència episcopal dels Països Catalans. Sembla que, a la fi, el malaurat decret del bisbe Díaz de la Guerra, enviat dels Borbons al s. XVIII per castellanitzar-nos, i que només aconseguí, llavors, la redacció dels llibres parroquials en castellà, serà trabucat ben prest.

SOBRE PLANIFICACIÓ PASTORAL

Els fets més sobressortints són aquests:

1) Incorporació de laics a la consulta del consell episcopal, que vol preparar la formació del Consell de Pastoral de la diòcesi.

2) Preocupació pels nomenaments. Es tingueren reunions mentalitzadores al final de curs. Qualque cosa s'ha anat fent. En una carta confidencial de l'estiu el bisbe i el seu consell es confessaven impotents de dur a terme els projectes que tenien previst. Hom diu que els sectors s'han potenciat. Però la pastoral de sector, en la realitat, queda ben llunyana, i a Ciutat tothom tira pel seu compte, i oficialment encara no se n'ha reconegut la unitat (!?).

3) Un tema de «massa» preocupació: l'economia del clergat. Dugué discussions i disgusts. Diuen que s'ha aconseguit qualque cosa. Els comptes no queden gaire clars, i la justa distribució per càrregues i feina que ara serveixin l'Església molt manco. El projecte, que s'ha duit a terme a mitges, en uns punts tenia colors fortament socialistes, en altres era ben capitalista. Els antics i envermellits «beneficis» de per vida han restat immòbils...

4) Ha començat a sortir un directori de sacraments. Ha donat un cert resultat quant a les primeres comunions i exèquies (almanco a Ciutat ja no duen els morts a les parròquies, cosa que les ha alliberades certament de les exigències del monopoli funeràri de l'Ajuntament, que imposava horaris absurds per la parròquia i la família). Ja està enllestit el directori de baptisme d'infants. S'arriba, en la qüestió sacramental, fins on es pot, mirant que les esglésies oferesquin unes preparacions i celebracions dignes i adequades dels sacraments. Aniran sortint els directors d'Eucaristia, Matrimoni i Penitència.

5) Les jornades de Santa Llúcia pel setembre, enlloc de l'estudi de l'Evangelí de Marc, presentaren un ventall de les realitats pastorals de Mallorca i tractaren d'orientar-ne alguns punts: homilia, apostolat seglar, comissions diocesanes, etc.

BALANÇ PROVISIONAL

Jo diria que es va caminant. Que encara no es té una planificació seriosa i ben ajustada a la realitat. Que hi ha signes d'esperança: atenció creixent als marginats, comunitats de base, esforç per obtenir un pluralisme (vegeu el document sobre l'Església i les escoles, LLUC juliol-agost 78); voluntat de ser Poble de Déu amb el poble que camina a Mallorca.

Queden buits que ja hem esmentat, molts d'ells no són propis nostres, com veurem tot seguit. A la nostra Església li manca credibilitat per ésser signe de la Bona Nova a la nostra terra. I també és veritat que la nos-

tra societat es tuda cada vegada més pel consum i el materialisme; i Mallorca, estatge del turisme consumista europeu, en pateix més greument la malaltia.

L'ESGLÉSIA EN EL MÓN D'AVUI

Entorn dels dos conclaves (agost i octubre) ha sortit novament a llum i amb més força el problema de l'Església universal avui.

Per una banda hom anava notant l'esgotament físic (i moral?) de Pau VI, el papa savi, prudent, hamleticà, amant dels signes, retgirat pel secularisme i el progressisme, temorenc davant possibles derivacions del «seu» Concili, tenaç en la «seva» aplicació del Vaticà II.

Davant el conclave d'agost els comentaristes comencen a esbrinar teories: bisbe de Roma o papa de l'Església universal? italià o no italià? per ventura del tercer món? llatino-americà? Què ja havia dit polonès: pel gran prestigi dels cardenals polacs a Europa i al tercer món, sense ésser de cap potència catòlica: França, Espanya, Bèlgica, Alemanya-Austria, o dubtosa: Holanda.

Sorgí un home que nomia Joan Pau, hereu dels dos papes del Concili, cordial, rioler, no curial, pastor. S'esbaldellà com a flor d'esperança, talment una poncella que es mustià en 33 dies i partí sobtadament... deixant tanmateix una incògnita.

Sorgí un altre home, intel·lectual, pastor, vingut de l'Orient (que els polítics diuen l'Est), d'un país cremat de guerres i ateisme oficial, i adoptà també els noms profètics i apostòlics de Joan Pau. Fins ara, per dir-ho breument, una esperança —recolzada en nombrosíssims fets i signes— i una incògnita.

A l'Església de Déu, estesa d'Orient a Occident, presidida per Pere en la caritat, li surten a camí tants d'interrogants, problemes, actituds, ofertes d'encaixar dins una nova civilització.

Diu J. B. Metz que a l'Església avui se li planteja, no ja el conflicte post-bèl·lic de l'Est i l'Occident (ara que tenim un papa de l'Est!) sinó el de l'eix Nord-Sud: entre els països industrialitzats del Nord i les zones pobres del mitjorn; una Església que ha de deixar d'estar establerta per entrar dins un conflicte de classes i predicar-hi efectivament la dignitat de tots els fills de Déu; una Església adaptada ha de passar a ser una Església de deixebles; una Església jurídic-administrativa ha d'esdevenir un sacrament religiós de salvació; ha de deixar de predicar una escatologia evolucionista i mitigada per proclamar una expectació imminent.

«El Vaticà II no es preocupà de plasmar les seves doctrines en institucions eclesials» (P. Huizing). La col·legialitat dels bisbes quedà diluïda en un sinode consultiu, en una descentralització (molt aparent) de la Cúria (però aquesta restà majoritària-

ment anti-conciliar). De la responsabilitat dels laics, ben cosa n'ha sorgit. Persisteix la tensió, ordinàriament no dramàtica però sí fortament pastoral, entre l'universalisme i el centralisme romà i les Esglésies locals. De fet el govern uniforme no mena a la universalitat, sinó al predomini d'una tendència sobre les altres, com ho està demostrant quotidianament la Cúria.

Per això el que sovint anomenam Església-Institució ha acaramullat tanta desconfiança, i per això són tan greus les reserves enfront del projecte del nou Codi de Dret Canònic, on els conservadors, enfeïnats només en polir, modernitzar i fer més eficaç el dret i les estructures de l'Església, sembla que tenen la pella pel mànec, enfront dels qui voldrien una revisió a fons o dels qui diuen que les estructures i institucions són al capdell un problema secundari i afirmen, tal volta amb una simplificació extrema, que els problemes són uns altres i més profunds.

ECUMENISME

I tot aquest bullir interior de l'Església tan lamentat pels enyoradissos dels temps anteriors al Concili, té un pes fortíssim en l'Ecumenisme que, després d'abraçades, declaracions i somriures, com que semblàs que havia entrat en via morta...

Són problemes urgents la formulació i actuació del ministeri de Pere en el si de les Esglésies (deixant formes autocràtiques, absorbents i absolutistes); revisar el concepte de successió apostòlica i caminar vers la reconciliació de ministeris, també amb les Esglésies reformades; obrir la comunió en l'Eucaristia als qui tenen una mateixa fe, un sol baptisme; passar part damunt declaracions teològiques «solemníssimes» d'antics Concilis (ecumènics o Sínodes occidentals?), fruit sovint de baralles, d'improvisacions, amb manca de fonament bíblic...

OBERTS A L'ESPERANÇA

Al papa Joan Pau II, el polonès lluitador i pacífic, tenaç com un atleta, profund com a teòleg i poeta, l'Esperit el deu empènyer cap a l'estudi i resolució de tants de problemes, com és natural que els tenguí una Església si vol ser viva i present en un món en canvi, esqueixat, temptat, convulsiónat. A totes les Esglésies que proclamam l'Evangelí, a cadascun dels creients i deixebles, se'ns convida en bona hora a deixar resignacions i cansaments, a recobrar l'entusiasme per renovar l'Església en profunditat, per defugir indiferències i dubtes, per cercar una fidelitat a l'Evangelí que ens faci predicadors de la fe i comunat-ànima, com digué el breu papa Joan Pau I, del món perquè treballam per infondre-li l'Esperit que sempre, avui també, renova la faç de la terra.

PERE LLABRÉS I MARTORELL

La tercera edat a les Illes

Dilluns, dia 11 de desembre, al saló d'actes de la *Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, de Catalunya i Balears*, se celebrà l'acte de presentació de les activitats que aquesta Entitat, a través de la seva Obra social i Obra cultural té plantejades a les nostres Illes de forma immediata.

El Director General de *la Caixa*, Sr. Josep Vilarasau i Salat féu la presentació de les tres activitats que actualment promou *la Caixa*: la tercera edat, les biblioteques i activitats culturals a les escoles.

Seguidament parlà el Dr. Rogeli Duocastella, sociòleg, qui presentà el llibre *Problemática social de la tercera edad en las islas Baleares*. No solament, digué, aquest llibre es basa en estadístiques, sondejos, plantejaments teòrics sobre la tercera edat, sinó que es fonamenta en enquestes de població i entrevistes. Aquest estudi és la veu de 72.500 persones de més de 65 anys, en medis rurals, semi-rural, semi-urbà i urbà (Ciutat). L'índex de fiabilitat és elevat: el màxim d'error és de 2'8%.

Aquest estudi és completat per altres enquestes a persones majors, que ja viuen a residències i hospitals, als directors dels dits establiments, a ancians socis de clubs. Després d'una breu introducció sobre aspectes psicològics de la III edat, el capítol III serveix de marc de referència ambiental i humà en el qual es desenrotlla la vida

de les persones majors: les estructures geogràfiques, demogràfiques, familiars, econòmiques o productives, culturals, sanitàries, fent ressaltar aiximateix les diferències entre les Illes.

Dels 12 capítols i 3 annexes, en 350 planes, el cap. IV tracta els aspectes demogràfics de la III edat. El pes demogràfic de la II edat a Balears és molt superior a la de l'Estat Espanyol i àdhuc al de Catalunya: 9'6% a Espanya, 9'9% a Catalunya, 11'89% a Balears. La composició d'edats ens mostra la tendència a l'envelliment progressiu de les Illes.

Quant als aspectes econòmics, cal reconèixer que actualment s'ha de recórrer a la iniciativa privada per poder suplir les deficiències precàries que no cobreix l'Administració. El grau de benestar és superior, en la III edat, a Balears que a Catalunya. L'estalvi, és conserdat «molt important» pel 93% dels vells enquestats.

Una obra, doncs, que ens fa palpar la realitat, les necessitats, dels nostres vells i ens fa entreveure solucions de cara al futur, i tot d'una forma ben científica i prou aclaridora.

Tancà l'acte el president del Consell interinsular, el senador Jeroni Albertí que enaltí la col·laboració que la Caixa ha prestat al Consell precisament perquè li presta una pauta i unes bases per a la seva actuació més realista a favor de les necessitats més preemptòries de les Illes.

Primer curs de B.U.P. en català

Educació matemàtica

per Joana Nicolau i Bover

A l'Institut «Antoni Maura» de Ciutat s'ha format un grup experimental de primer de Batxillerat en català. La necessitat d'impartir la totalitat de les matèries en català sorgí en creure que no bastava que els alumnes tenguessin unes hores setmanals de classes de llengua catalana; tampoc, no era suficient dotar els alumnes d'una cultura literària o històrica; havíem de fer un esforç per aconseguir que tota la cultura, incloent lògicament la ciència, fos en català. La idea fou ben acollida per l'administració, trobarem 35 alumnes matriculats a primer de B.U.P. que amb molta il·lusió volgueren formar part d'aquest grup. L'experiència va endavant, trobam dificultats, els alumnes encara no saben escriure en català, no hi ha cap mena de llibres de text en català... la tasca no és fàcil per al professorat; però era imprescindible començar, i la idea d'aconseguir el funcionament de grups d'ensenyament en català a tots els cursos de B.U.P. i C.O.U. és un gran aflicent.

Analizant els problemes que presenta l'ensenyament de les matemàtiques en català, podríem resumir-los en dos: per una part el problema d'adaptació de la matèria a les característiques de l'entorn. (El problema, evidentment, no és específic de les Illes, existeix a qualsevol punt de l'Estat Espanyol), i per altra banda el problema d'impartir una assignatura en llengua catalana.

L'ensenyament de la matemàtica a nivell de primer de B.U.P. presenta

dos aspectes: per una part un aspecte formatiu, dotar l'alumne de la capacitat d'abstracció, d'observació de propietats, de raonaments, de definir conceptes, etc., i un aspecte instrumental, d'aplicació a la vida real i a les altres ciències. Els dos aspectes van lligats, l'alumne ha de saber matematitzar una situació i ha de saber «matemàtica abstracta» per utilitzar-la en la ciència aplicada, és a dir ha de poder aplicar el model matemàtic a la situació concreta. Si volem que la classe sigui activa, la tècnica no serà evidentment (a aquesta edat) començar matematitzant una situació matemàtica, es tracta de matematitzar situacions reals per acabar matematitzant situacions matemàtiques. Si didàcticament hem de començar per problemes concrets, ¿què millor que cercar problemes reals i actuals del nostre poble, situacions de veritable interès per a l'alumnat?

L'any 1974, patrocinat per la Unesco, es va fer a Montevideo un seminari titulat «Les aplicacions en l'ensenyament i l'aprenentatge de la matemàtica»; entre altres es recomanaven els objectius següents:

1) Els alumnes han de ser capaços de relacionar els coneixements matemàtics i les habilitats adquirides amb el medi ambient, i d'aquesta manera saber usar la matemàtica per a fins pràctics.

2) Els alumnes han d'estar preparats per a utilitzar més endavant, en la vida diària, elements matemàtics com són taules, manuals, gràfics, re-

vistes tècniques, etc.

La tasca del professor de matemàtiques és, aquí i a qualsevol lloc, trobar aquestes situacions arrelades al medi ambient. A primer curs de B.U.P. hi ha precisament tres temes: Probabilitat, Estadística i Funcions polinòmiques, en els quals, per a arribar al model matemàtic, és necessari trobar els centres d'interès adequats. Els anuaris editats per entitats bancàries, per caixes d'estalvis, per entitats oficials, alguns articles publicats a revistes o diaris, els registres de Centres d'ensenyament, etc., poden facilitar dades importants per fer estudis sobre: distribució de la població activa a Mallorca, estudi econòmic de la Seguretat Social, evolució dels preus i salaris, comparació de l'evolució als sectors agrícola, industrial, comercial i turístic, escolarització als Països Catalans i comparació amb la resta de l'Estat Espanyol, procedència social del nostre alumnat, comparació de les qualificacions obtingudes pels alumnes de distints centres oficials o privats. Tots aquests punts de motivació no figuren a la majoria de llibres de text, el problema rau que ni tan sols en castellà no tenim llibres que s'adaptin a les necessitats reals de l'alumne. El llibre de text generalment va dirigit a un públic heterogeni, la seva finalitat és contemplar un tipus d'exercicis de manipulació que serveixen a l'estudiant per adquirir soltesa i agilitat en el maneig dels models matemàtics que prèviament haurem elaborat amb

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

l'ajuda dels exercicis de motivació.

Quant a les dificultats que hi ha són d'ordre tècnic; per impartir una assignatura amb rigor cal conèixer bé la llengua, cal que els alumnes tinguin un llenguatge adequat. No es tracta evidentment de traduir uns mots al català o de fer una transfe-rència de llenguatge; es tracta de canviar uns circuits operatoris. Aques-ta és una feina que tots plegats hem començat aquest curs. a poc a poc anam resolent els problemes, que, en el fons, sempre són greus. Vull se-nyalar el servei que m'ha fet el Vo-cabulari de Matemàtica Bàsica de Claudi Alsina, editat per «Rosa Sen-sat». Transcriuré aquí dos paràgrafs de la presentació que d'aquest petit diccionari fa Eduard Bonet: «Molta gent, amb engrescament i entusias-me, torna a aprendre els noms de les coses. Temps ha que el nostre poble els sabia i els emprava, ja fos en mercadeig, els tractes i els comptes, des de les menudes places del vi, de l'oli o del gra, fins a les grans llotges; ja fos en l'art de la navegació tot orientant-se per les estrelles i mesu-rant les posicions i les distàncies; ja fos en els treballs de cartografia quan

calien nous mapes, noves idees per fer-los i nous mètodes per estudiar la terra; o ja fos a la seca que fabri-cava aquelles monedes, de peces me-nudes dites pessetes. ja fos en les recerques més teòriques i abstruses. No és estrany que el **Diccionari Fabra** reculli un gran nombre de termes científics i tècnics.

Ara molts de mestres, de profes-sors, d'estudiants, de professionals i de gent de tota llei tornem a apre-ndre les baceroles de la nostra llen-gua, insegurs, vacillants, farfallant com aquells que no tenen seny, som, per dir-ho clar, analfabets de la nos-tra pròpia llengua».

Més endavant diu: «Com sempre ha estat, i així cal que sigui, serem escoltats per les comunitats culturals internacionals, si tenim noves coses per dir, noves solucions per proposar, nous instruments per donar (i per vendre). No serà de més recordar a tall d'exemple il·lustrador que cien-tífics d'arreu del món han recorregut a l'estudi de llibres escrits en roma-nès, bé que acompanyants d'un petit resum en anglès, per conèixer i estu-diar els resultats d'una brillant escola matemàtica». La presentació del llibre

es ben esperançadora, com ho és la dedicatòria que del llibre fa Claudi Alsina: «A la gent del Paísos Catalans que com jo troben en llur cultura un front pacífic de lluita per ésser lliures».

JOANA NICOLAU I BOVER

CORREU

(Ve de la pàg 2)

coneixement de la realitat que fa por que «en ningú cas se admitirà la federació de comunitats autònomes». Així és que, molt menys, comunitats autònomes dife-rents podran emprar el mateix símbol, màxim quan en tenen un de propi des de fa sis segles.

JOSEP SEGURA I SALADO

Fajas **Reina**® CORSETERIA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Xocolata amb ensaïmades calentes

Gelats i quemullars

Obert tot lo dia

C/. Sans, 10

Tel. 211653

Ciutat

«La Caixa» a les escoles

El programa de «LA CAIXA» A LES ESCOLES consta fonamentalment de quatre activitats: TEATRE, CINEMA, MÚSICA I ARTS PLÀSTIQUES. Completen aquest programa visites didàctiques, sessions de titelles, jocs, excursions, etc.

En la nova programació s'intenta de subretjar la col·laboració cabdal dels mestres en l'aprofitament complet de les accions. Per a cada línia d'activitats s'ha preparat un dossier de suggeriments didàctics.

Un equip de pedagogs ha ajudat en la coordinació de tot aquest programa i ha supervisat l'esquema general, ha assessorat la selecció dels professionals i de les obres més adequades, la programació dels temes que asseguraven una major dimensió pedagògica.

Les ARTS PLÀSTIQUES vol aconseguir la formació de la sensibilitat tot familiaritzant l'infant amb la creació artística més pròpia del país per tal que descobresqui el passat i el present col·lectius, car a les arts plàstiques hi són presents els costums, el pensament, les formes de vida del nostre poble. Els objectius són assolits amb aquests mitjans: àudio-visuals d'art, visites actives a museus.

El CINEMA. Les sessions consisten de tres elements: la selecció d'un film especialment triat per als menuts; abans es projecta una pel·lícula breu de caire didàctic que analitza els procediments del llenguatge cinematogràfic. Finalment es fa un col·loqui obert.

El programa sobre la MÚSICA té com a etapa central la presència dels músics, la presentació dels instruments i l'audició de peces. El propòsit final és que

l'infant personalitzi el seu contacte amb el món meravellós de la música com a veritable «llenguatge de la humanitat».

El TEATRE desbloqueja la imaginació, té una funció recreativa inqüestionable, té evidentment una dimensió didàctica per tal com aporta informacions que eixamplen l'angle de visió de l'infant sobre els esdeveniments del seu entorn i que anticipen les realitats que viurà en ésser adult. S'han seleccionat obres escèniques aptes per a suscitar la participació dels infants.

«LA CAIXA» ha convidat tots els col·legis de Ciutat de Mallorca, Lluçmajor, Manacor, Pollença, Inca, Felanitx, Maó, Ciutadella i Eivissa (vila) a acollir aquestes activitats. Tots, fora de dos de Ciutat, han rebut favorablement aquesta iniciativa, i així a les nostres Illes hi ha 21.996 nins de 1, 2 i 3 d'E.G.B. que es beneficien d'aquestes activitats; 21.055 dels graus 4, 5 i 6; i 14.000 de setè i vuitè grau d'E.G.B. Total, doncs, d'alumnes a les Balears i Pitiuses: 57.051.
SEGONA SETMANA DE CINEMA HISTÒRIC

Del 6 al 10 de novembre prop passat s'ha celebrat aquesta set

mana, organitzada per la Facultat de Filosofia i Lletres de Ciutat, sota el patrocini de l'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA». Els films seleccionats foren aquests: «Entre la esperanza y el fraude» (esdeveniments a l'Estat espanyol del 14 abril 31 al 1 abril 1939); «El proceso» de Orson Wells; «Castillos» de M. Garau i «Campesinos», mostra representativa del cinema cubà actual; «La guerre est finie», d'Alain Resnais; «El hombre oculto», d'Alfonso Ungría.

CICLE DE CONFERÈNCIES-COL·LOQUI SOBRE LA DEFICIÈNCIA MENTAL

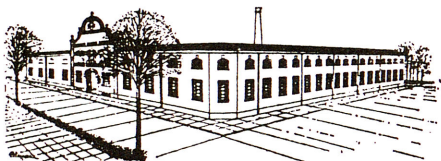
També aquesta activitat fou patrocinada per l'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA», i fou programada pel «Centre d'informació per a professionals d'educació especial». Els actes tingueren lloc al saló d'actes de «La Caixa» els dies 20-24 de novembre prop passat. Hi intervingueren Ferran Bellver, Aurelino Mozo Sánchez, Vicenç Cardona i Xavier Cortès, que exposaren diverses conferències entorn d'un tema de tanta incidència social.

INDEX de LLUC

1978

ALBERTÍ, Jaume Correu (escoles a barriades i pobles)	66	Fèiem estella de les branques mortes	106
ALENYAR I FUSTER, Miquel L'autonomia de Balears i l'equilibri de la nostra economia	164	GARCIA-CASSANYES, Xavier Les comarques: el camí cap a un poder po- pular	59
AMER, Aina El treball de la dona a la indústria de la pell	143	Cap a una política cultural del país: ele- ments per a una reflexió	118, 154, 182
ASPIROZ, Lluís Consideracions entorn de territori i economia a Mallorca	79	GARCIAS, Gina El treball de la dona a l'hostaleria	139
Els condicionaments geogràfics de l'illa de Mallorca	168	GAYA, Jordi Desencant de la revolució o fuita de la rea- litat	116
BARCELÓ, Bartomeu Territori i dependència	69	GENOVART, Aina Maria Església i Ensenyament (taula rodona)	114
BASSA, Ramon Correu (Escoles a barriades i pobles)	66	GENOVART SERVERA, Gabriel Folklore i pedagogia. Les cançons populars	22
BENASSER, Bartomeu Església i ensenyament (taula rodona)	115	GUAL, Maite Alguns aspectes del treball de la dona	137
BIBILONI, Gabriel La senyera de la discòrdia (III)	94	INTEL.LECTUALS DELS PAÏSOS CATALANS Dret de federació per als Països Catalans	131
Resposta de G. Bibiloni (correu)	98	JANER MANILA, Gabriel «Flowers», una pantomina per a Jean Genet	9
BOVER I FONT, August I Colloqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica	64	Joan Miró: amb els dits plens de sol, de sang i de roselles	103
CAMBÓ, Francesc Document I (Carta a B. Fons, 30/1/1931)	29	Joan Miró i el teatre	110
CAPELLÀ, Llorenç La mort d'Aurora Picornell: una veritat crua	14	Església i ensenyament (taula rodona)	114
CAPÓ JUAN, Josep La Germania a Santa Maria del Camí amb una intervenció d'En Joanot Colom	126	Símbol i misteri de la poma	150
CARBONERO, Jaume Un clam popular contra la dàrsena petrolera	55	LAUB, Eva i Joan El grup actual dels xuetes mallorquins	3
CARMONA, Eulàlia El treball de la dona a la indústria de la pell	143	LLABRES I MATORELL, Pere Edicions litúrgiques per a les Illes: una tas- ca eclesial i cultural	15
CARRIÓ I TRUJILLANO, Bartomeu Ciutat o Palma? (Correu)	67	L'Església i l'ensenyament	113
CELA CONDE, Camilo J. Homenatge a Miró. Quin homenatge?	107	La censura a Lluc (Correu)	162
CHICANO, Margalida Alguns aspectes del treball de la dona	137	1978 per a l'Església catòlica: un recobra- ment d'alè i d'esperança?	189
COLOM, Bartomeu Cap a la comarcalització de Mallorca	71	LLOMPART, Josep Maria Notes sobre B. Rosselló-Pòrcel	38
CORTES, Assumpció Dona i capitalisme	133	MATEU, Guillem PoHució marina a Balears	57
EDITORIALS Premi, fidelitat, futur	2	MARCH, Joan Francesc Trenta capellans parlen d'autonomia	91
B. Rosselló-Pòrcel entre nosaltres	34	MASSOT, Mercè En l'aniversari de la mort de Maria A. Salvà	31
A la fi, la pre-autonomia	68	MASSOT I MUNTANER, Josep Sobre «ciutat de Mallorca» i «La Ciutat de Mallorca» (Correu)	130
La nostra llengua en la pre-autonomia	101	MAYOL SERRA, Joan L'ecòleg i l'ordenació del territori	81
En Joan Miró al servei del poble	102	MIRALLES I MONTSERRAT, Joan Sobre el nom antic de Palma (Correu)	99
Entre el desconcert i l'esperança	132	«Els cossiers» de Montuïri	186
Després de la Constitució i davant el nostre Estatut	163	MIRÓ, Joan Cronologia	111
DELAS, Llum Present i futur de la dona dins l'església	145	MOLL, Francesc de B. Discurs de gràcies	85
ESGLÉSIA Església i autonomia (declaració de 30 ca- pellans)	93	MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep La nostra senyera (Correu)	130
ESPRIU, Salvador Predicat des d'una pintura de Joan Miró	105	MOREY, Miquel ¿Val la pena fer l'ordenació del territori a les illes si no es parteix d'una autèn- tica base ecològica?	169
ESTADES, Josep Ordenació del territori (correu)	130	MOYA, Magdalena Alguns aspectes del treball de la dona	137
FOIX, J.V.			

NICOLAU I BOVER, Joana	Primer curs de B.U.P. en català: educació matemàtica	192
OBRA CULTURAL BALEAR	Sobre el programa informatiu de TVE sobre les Illes	67
OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA»	III «Stage» internacional de dansa i jazz	159
	VIII serenates d'estiu	160
	Mes de cultura a Sóller	160
	II Jornades d'Història de l'educació als PP. CC.	160
	La tercera edat a les Illes	191
	«La Caixa» a les escoles	194
OLIVER, Maria-Antònia	Crònica de Barcelona	32
PALAU I FABRE, Josep	Actualitat i perennitat de Rosselló-Pòrcel	35
PALAU I LLOVERAS, Josep	Autopista i territori	53
PARETS, Joan	Apunts per a una història de la música de Mallorca	122
PARTIT REGIONALISTA DE MALLORCA	Document II (Manifest de 1.1.1936)	30
PASTOR, Miquel	Mallorca, un territori desordenat	49
PICORNELL, Climent	Mallorca, un territori desordenat	49
PONS I PONS, Damià	B. Rosselló-Pòrcel: la formació d'un poeta	45
PONS, Miquel	Federico García Lorca i Bernat Vidal i Tomàs	179
PRING-MILL, Robert	La «Doctrina pueril»: conreu i transmissió d'una cultura	171
QUINTANA, Albert	Mallorca, un territori desordenat	49
RIUTORT MESTRE, Pere	L'elaboració de material didàctic per a l'ensenyament de la llengua	157
SANTANDREU, Jaume	Mira, nina	148
SASTRE I ALBERTI, Antoni	Les cadenes hoteleres de Mallorca	166
SEGURA I SALADO, Josep	La senyera i l'escut del Regne (article definitiu)	18
	El punt de vista de J. Segura (correu)	98
	La nostra senyera (Correu)	162
SERRA, Antoni	Aurora Picornell (1910-37)	12
SERRA BUSQUETS, Sebastià	El regionalisme a Mallorca durant la segona República	28
SERRA DE GAYETA, Francesc	1906: Un any d'afirmació de catalanitat dels intel·lectuals mallorquins	87
S.M.O.T.	Societat mallorquina i ordenació del territori	83
TOMAS, Rosa	Església i ensenyament (taula rodona)	114
	El paper de la dona en l'Església de Mallorca	144
TUGORES, Joana	El treball de la dona a foravila	141
UBEDA, Teodor	Homilia a la missa crismal (1978)	62
VICENS, Antònia	Breu retrat de la dona en el poble	147
VIDAL ALCOVER, Jaume	El llenguatge de Joan Miró	109
VIDAL PERELLÓ, Joan	L'Estatut d'autonomia a les Illes	177
VIDAL I TOMAS, Bernat	«Les fastes de la grande et ancienne ménestrandisse»	107

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

OLI
M. CAIMARI

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

"la Caixa"
de Catalunya i Balears

**70 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

Delegació General de Balears:

Av. Alexandre Rosselló, 40 - CIUTAT DE MALLORCA

Oficines Centrals:

Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA

Deu anys de fidelitat al nostre
poble i a la seva cultura

III

Volem ser un instrument indispensable
d'informació i comunicació
per a les Illes

Col·laborau. Feis-vos-ne subscriptor.

Apartat 619 - Ciutat de Mallorca

Recordau els nostres temes d'enguany:

B. Rosselló-Pòrcel, Ordenació del territori, Joan Miró, La dona